

Nr. 28

AOGI

12. JUULIL 1924.

A. Stieren.

TALLINNA EESTI KIRJASTUS-ÜHISUS

HIND 40 MARKA

TALLINNA EESTI KIRJAST.-ÜHISUSE

kirjastusel ilmunud

RAAMATUTE NIMEKIRI

- Käikivi.** Novellid. Adson, A. Hind 85 m.
- Taavet Soovere elu ja surm.** Romaan. Mait Metsanurk. Hind 120 mk.
- Saatusetujud.** Jutud Vene-Austria võitlustest Karpaatides. J. Mändmets. Hind 130 mk.
- Poiss ja Ibiikas.** Novellid. A. H. Tammisaare. Hind 100 mk.
- Teekond Hispaania.** Reisikirjeldus. Friedebert Tuglas. Hind 200 mk.
- Pärisosa.** Luuletustekogu. Marie Under. Hind 85 mk.
- Nipet-Näpet.** Legendid, anektoodid ja tõsijuhtumised. A. Jürgestein. H. 50 m.
- Vähkmann ja Ko.** Fõljetonistlik romaan. O. Luts. Hind 100 mk.
- Tiibuse Jaak Tiibuse kirjavahetus.** I ja II jagu. Ajaloolised humoreskid. A. Kitzberg. I jagu — hind 60 mk., II j. hind 150 mk.
- Tiibuse Mari ajalikud laulud.** Ajaloolised humoreskid. A. Kitzberg. H. 35 m.
- Eesti iseseisvuse teel.** I. Vene revolutsioonist Eesti vabadussõjani. Ülevaade 1917. ja 1918. a. sündmustest. A. Tammann. Hind 160 mk.
- Minu mälestused.** Adm. Joh. Pitka meenuaariid. Hind 225 mk.
- Sõda Landesvehriga.** J. Poopuu. H. 100 m.
- Au langenule.** Luuletused vabadussõja kangelastele. Aks. Kallas. Hind 200 m.
- Elu mäng.** Jutustus Eesti vabadussõjast. Mihkel Lüll. Hind 90 mk.
- Ahvide kasvandik.** Juhtumuste romaan. Ed. R. Burroughs. Inglise keelest L. L. Hind 200 mk.
- Kadunud mees.** Ülipõnev romaan. Inglise keelest L. L. Hind 160 mk.
- Loitev Koit.** Romaan Ameerika dollarite-maalt. Jack London. Inglise keelest H. M. Hind 200 mk.
- Malallaste laev.** Romaan. Clark Russell. Inglise keelest. Hind 150 mk.
- Julge Mäng.** Kriminaalromaan. R. Augustin Freeman. Hind 80 mk.
- Punased lõunast.** F. Grass. Hind 60 m.
- Psühholoogia pääjooned.** I osa. Dr. H. Höffding. Tõlkinud K. Freiman. Hind 180 mk.
- Valitud Eesti rahvalaulud.** Antoloogia, eessõnaga rahvaluule üle. A. Saareste. Hind 130 mk.
- Kodumaal rännates II.** Piirisaare-Endla-Neeruti-Haapsalu. G. Vilberg. Hind 100 m.
- Kasvatuse radadel.** Kasvatuse õpetus. C. H. Niggol. Hind 630 mk.

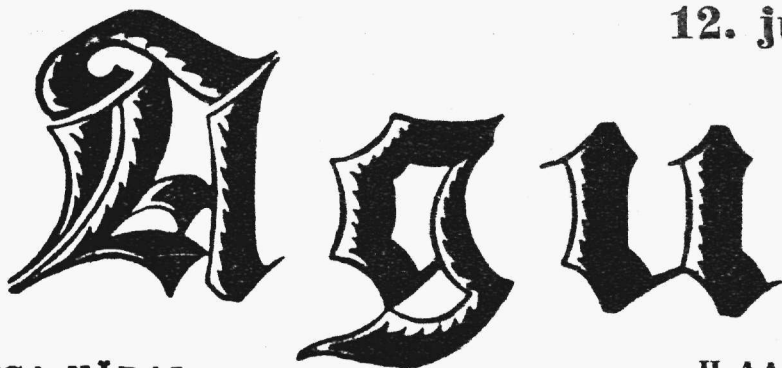

A. LAIPMAN.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

VÄIKE ALMA.

**KIRJANDUSE,
KUNSTI JA
KULTUURI
AJAKIRI**

**TOIMETAJA
ED. HUBEL
VALJAANDJA
TALL. REKSTI
KIRJ.-ÜHISUS**

ILMUB IGA NÄDAL

II AASTAKÄIK

**TOIMETUS JA TALITUS TALLINNAS, PIKK TÄNAV 2
TOIMETAJA KÕNETUNNID ÄRIPÄEVI 1-3**

UUSIM SÜÜDISTUS MEIE KIRJANDUSELE.

Viimase seitsme aasta jooksul on meie kirjandust süüdistatud vahetpidamata, küll erootikas ja pornograafias, küll osavõtmattuses ühiskonna elust ja huvidest ning „enese mina“ kallal urgitsemises, küll rahvustunde puudumises ja rahvaarvu kasvamise peale halvavalt mõjumises, küll kommunismis ja muus ning muus. Nüüd on Fr. Tuglas esinenud uue süüdistusega.

„Loomingus“ number 5 k. a. väidab Fr. Tuglas, eritledes kriise meie kirjanduses: „Oli tarvis kirjutada äraelamiseks ühtsoodu uut, pidi muutuma otsekoheselt raamatute gija k s r a h a e e s t“, need sõnad on kirjutatud ja sõrندانud Fr. Tuglas meie kirjanikkude kohta. Edasi: „Tuli kirjutada aineist, mis kuidagi polnud lähedal ja mida polnud mahti hingeliselt süvendada ning kunstiliselt tihendada. Tuli aeg-ajalt rahuldada otsekoheselt turunõudeid, kirjutada publiku ajaviiteks, avaldada töid täie teadmisega, et need on nõrgad. Kordus see kirjanduse tegemise pahe, mis on nii kohutav vanemal kultuurimail“ — kõik see on kirjutatud kirjanik Tuglasest meiepäevade kirjanikkude kohta. Ja veel: „Mulle näib, et meie kirjandus praegu suurel määral kannatab selle äristumise, ideeliste printsiipide loidumise all, milles seni on süüdistet ainult ühiskonda. Loomulik, et sarnane kirjandus ka ühiskonda ei või äratada esteetilis-ideeliste huvidele.“

Mööndes küll, et ka publik ja kirjastajad on kirjanduskriisis süüdi, on Tuglas siiski tsiteeritud rängad süüdistused lingutanud meie kirjanikkude kaela. Ta ei too nende „paljastavate“ väidete tõenduseks ühtegi näidet, ei peatu ühelgi kirjanikul ega raamatul, kus kõik need pahed, ehk vähemalt osagi neist selgelt esineksid, vaid süüdistused on võetud üldiselt,

seega märkides kogu meie kirjandust mainitud omaduste osaliseks, eriti nooremat põlve, kelle juures ilmnevat see allakäik, sest vanem põlv, olles juba ammu välja kujunenud, ei tee enam muutusi kaasa ega ole mänginud meie viimaste aastate kirjanduselus, mida esitleb Fr. T., sarnast mõjuvat osa kui noorem. Ja olgu see kirjanikkude põlv milline tahes, süüdistused on liig rängad igalhe jaoks.

Ei keegi muu ei esine seekord prokuröörina kui Fr. Tuglas, ise noorema põlve liige, kõigi viimaste aastate rühmituste kesklane ja aktioonide kaastõugataja, kes kõigi lähema mineviku kirjanduselu avalduste lähedal seisnud ja kauaaegse kriitikuna asja kõige paremini tunneb ja kelle arvamisega laialt arvestatakse.

Oma süüdistusaktiga, millel küll puudub andmete ning asitõenduste materjaal, seda mõjuvam aga resümee, on Fr. Tuglas astunud nende kilda, kes viimastel aastatel on asunud meie noorema kirjanduspõlve mahategemisele. Kampaania avas Joh. Aavik, kes üle aasta näris uuema liürika kallal, ladudes poolletosina kirjanikkude selga küll süüdistusi kergemeeles, kuulsusepüüdes, küll pealiskaudsuses, vastutustunde puuduses, edevuses, küll järelaimamises, rahvustunde puuduses, lohakuses, ropuses j. m. j. m. — paljastades taibakamaile päile ainult enese mannetust kunstiküsimis, sihilikust, väiklust ja kadedust, imponeerides aga suurele publikule oma „põhjalikkusega, äsjatundmisega ja aususega“, olles väga mokka mööda uuema liürika vaenlastele ja lastes vett nende arvustajate veskile, kes müüavad olla publiku meelt mööda ja teiste kulul targad. Aavikule lisanesid „liürika hädaohule“ tammi ette ehitama Milli Mallikad, Roosed j. t. „Seal tuli Tuglas“ ja veel rängema materjaaliga.

Ei saa olla raskemat pattu idee- ja kunsti-inimese jaoks, kui raamatutegemine raha eest, turundumiste rahuldamine, ajaviiteks kirjutamine, mis on kõik enese müümine, kunsti profanatsioon ja prostitutsioon, langus, lõpp, ots! Asjata loodab Fr. Tuglas seisukorra paranemist ja kirjanduse õitsengut kirjanikkude toetamisest kultuurkapitaali abil: keda siin veel parandada, mida siin veel upitada — niisuguseid spekulante, eetikata-moraalita kunstiga kaubitsejaid? kes juba nii kaugele on langenud lühikese aja (viie aasta jooksul, nagu Fr. Tuglasest aru peab saama) jooksul, kes ei ole oma küünalt suutnud püsti hoida ega enesele truuks jääda katsumise ja kitsikuse ajal — maha selle põlvega lõpulikult. Maha ja rist peale. Jäägem siis juba Aspede, Aunide, Pärnide ja nende sarnaste ametlikkude klassikute juure ning heitkem oma lootuse ning toetuse ankur „Uudismaade“, „Urikivide“ ja „Viisnurkade“ tuleviku vetesse — nad, nii „klassikud“ kui „noorurid“, on ju vabad kõigest Aaviku ja Tuglase poolt märgitud pattudest. Pöörakem siis sel tänapäeva kirjanduse keskööl silmad loode poole, minevikku, ja idapoole, tulevikku, kosutagem end läinud aegade prohvetitest ja tuleviku messiasest, Mart Raud „Loomingus“ juba annab sellekohaseid vekseid „noorkirjanikkude“ arvel.

Imestatakse ehk, et kuidas võis Fr. Tuglas anda tänapäeva kirjanduse kohta sarnase attestaadi, on ta ju ise selles kirjanduses sees ja sama kirjanduse sammastest, istub seega samal süüpingil. Kuid see imestus muutub kolme rahuldustundeks, kui lasta käia üle mainitud kirjanikkonna prooviv ja valiv pilk: esimesena ja ainsana, kes siit võib siirduda klassikute valda, on Fr. Tuglas — ja rahulikult sammul astub ta süüpingist mööda prokurööri kantslisse ja sealt klassikute aupinki.

* * *

Igasugu väitele, ka ketserlikulegi, võib leida tugesid. Tuglaski oleks ehk leidnud mõne näite, mis osutab rohkem tahtlikkust, kui inspiratsiooni ja elamust, mis aga veel koguni kaugel tema poolt märgitud spekulatsioonist, sarnaseid kohti, mida võiks aga leida meie arukate klassikute juures ja teiselgi, neid oleks ta võinud siis esile tuua ja hea tahtmise juures oma uue teooria alla kiskuda. Ta oleks võinud ühe mehega välja tulla, kes iga oma sullepala oskab ära kasutada 3—5 kordselt, enne kui see pala jõuab teoste koguni — juba tööpoolest ärimees see mainimata mees — aga kes sõandab teda sellepärast veel pidada langenud karjanikuks? Ei sugugi ega keegi. Kuid Fr. Tuglas on jätnud kõik õeldu tegemata, üksiknähted fikseerimata, on aga selle asemel

kõik algul tsiteeritud suri- ja veripatud kupatanud kogu kirjanikkude põlve kaela.

Kui meie kirjandus oleks nii müüdav, siis näeksime ka seda suurt ostu-müüki, keevat äri, mille pärast maksaks kirjanikul saada langenud kirjanikuks ja näeksime seda „kirjanduse tegemise pahet, mis on nii kohutav vana-mail kultuurimail.“ Ei midagi kohutavat, ei mingit äri. Meie luuletaja ja novellist annab ikka ainult kahe-kolme aasta tagant uue kogu välja ja saab selle eest honoraariks paari kuni nelja kuu keskmise ametniku või ajakirjanikutöötajaja palga. Kui meie kirjanik revolutsiooni päevil ja hiljem välja andis kogusid, milles sisaldus 5—8—10 aasta produktsioon, ja nüüd ilmutab 2—3 a. produktsiooni ning sellest järgneb kiirem loomistempo, mida Fr. Tuglas tahaks nimetada „tegemiseks“, siis ei ole siin veel mingit kriminaalset: toona andis kirjanik välja oma algaja aastate ja pika valmimis-aja toodangu, nüüd, olles küpsemas eas ning võimistes, on tema loomistempo arusaadavalt kiirem, või oleks see „kiirus“ lubatav alles raugaeas? See tempo, Fr. Tuglase keeles „vahetpidamata uue kirjutamine“ on küllalt aeglane, liig pikaldane selleks, et omast kunstitoodangust ära elada. — Imelik, miks peaks karjanik muutuma raamatute tegijaks raha eest, kui raamatu loominegi ei ole temalt nõuetav, kui üldse tema käsikirju ei soovita trükkida, või trükitakse suure pingutusega. Mis mõte on siis enese vastu patustades septseda käsikirju, kui nad niisama seisma jäävad, kui kunstiloomingki?

Et ära elada, peaks luuletaja ja novellist avaldama aastas 3—6 kogu, aga mitte $\frac{1}{3}$ — $\frac{1}{2}$ ehk veel vähem, nagu sünnib see tänapäev. Need kolm kuni kuus kogu võiksid ehk küll olla „raamatu tegemine raha eest,“ kuid meie ei näe seda, meil ei ilmu sarnast raamatute hulka üheltki kirjanikult aastas. Vastav hulk kirjanduslikku loomingu võiks ju ilmuda raamatute kirjastamise kriisi ajal ajalehis ning ajakirjades, aga ka seda ei näe meie teips: luuletusi ilmus vahel harva l. a. ja varem ajalehtede lisades, nüüd enam sugugi, ja novelle ning romaane ajalehtedes ilmub: ajaviitenovellide tõlked ning üks pikk kõmuromani tõlge teise järgi joone all — nii siis mitte Eesti kirjanikkude publiku maitsele vastav ajaviitekirjandus.

Ja kui palju leiata „Loomingus“, kus honoraar kõige suurem ja niiviisi raha eest kirjutamine päriselt avatlev, kui palju leiata seal luuletusi? — mõnes n-ris ühtegi, mitmes üks-paar, ja ilukirjanduslikku proosat? — Valdav osa „Loomingu“ materjaalist on artiklid ja neistki suur osa välismaade autoreilt. Ning

Foto Vannas.

Soome, Ungari ja Eesti üliõpilased
I. Soome-Ugri üliõpilaspäeva puhul, mida peeti Tallinnas 19.–21. juunini.

veel, viimastel aastatel hakkab korduma nähtus, kus kirjanik omal kulul avaldab raamatu, teades, et saab esimese saja-paari müügist trükikulud tasa, ja nii kujunebki tegelikult; honoraarist mingit juttugi — mis „raamatu-tegemine raha eest“ see siis on?!

Kõik need asjaolud peaksid olema teada ning näha ka Fr. Tuglasel. Ja veel peaks tal olema teada, kuidas Eesti kirjanik loob, mis-suguses kitsas ümbruses, loomisvaenulikus õhkkonnas, ebasoodsail tingimustel tal tuleb luua ja kuidas ta müüb raha eest mitte oma otsekohest kunstiloomingut, vaid oma aega ja aju: tõlkijana E. Kirjanduse Seltsile, A. Orgile, teatreile, ajakirjanikuna, muukutselisena, ehk kuidas tal tuleb „vabana“ kirjanikuna vireleda — esimesena „säilitades“ oma loomingu aja ning aju jätiseid, viimasena saades halvatud homsepäeva äraelamise muredest ning väljavaadete

lootusetusest, ja vaikida. Sellest enesemüümisest käsitöölisena ja sellest kriisist vabana kirjanikuna kõnelemist oleksime oodanud Fr. Tuglaselt, kuid ta naelutas hoopis teistsugused ja vastupidised teesid meie muusa templi uksele.

Kes need teesid ilma Fr. Tuglase poolt kaitsmata ja põhjendamatagi rõõmuga vastu võtab, on suur publik, meie ametlikud kunstipoliitika juhid ning iseseisvusetu, autoriteedi järele sõrkv arvustus. Publikul on nüüd täieline õigus mõnitavalt näpuga näidata viimaseil aastail ilmunud kirjanduse kui alaväärtusliku, langusaja toodangu peale, ja otsustada iga edaspidi ilmuva uue teose puhul à priori — Tuglas ise on tee kätte näidanud —: see on jälle üks tüsang, üks rahapüüdmise raamat, üks nõrk sepietus, ilma kirglike süvendamiseta ja kunstilise tihendamiseta tehtud trükikäkk.

A. Adson.

SAMASUS.

Ungari kirjan. BELA TOTH'i järele J. V.

Peras, Konstantinoopoli Euroopa eeslinnas, tultes klubist talvisel õöl, läksin ühte alamasse õllepoodi sisse, et veidi imeda uinutavat jooki ja ka seepärast, et enne kojuminekut on mõnus puhata kuskil, kus valitseb vaikus, puhtus ja mahe valgus; kus ei ole Rumeenia printse, Poola krahve, kahvatuhäälselt sosistavaid orfeon-primadonnasid, määrinud laudlinu, härگا ärritavaid punaseid seinu ja pimestavat gaasivalgust. Iga joomar võib tunnistada et sarnasel korral üks ehk kaks pale ale on tõsine puhastusvahend; see peseb välja inimese hingest vastnähtud rõvedused, paljud ilgused. Mõned õiseid õllejoojaid, istudes üksikult diskreetselt laudade ääres, on lahked lohutajad ja tõendavad, et veel on ausaid, tublisid inimesi siin ilmas. Sest, kes peale keskööd vaatab valge õllevahu kähinat kainelt, mõtiskeles, see tingimata on rahuarmastaja, vagune inimene, kelle hinge ei koorma miski pahne, kes ei karda homset ja varsi upub süütusse rahulisse unne, nagu laps. Need õised, vaikiivad õllejoojad on erandita head inimesed.

Kõrvaloleva laua ääres istus vaikne vanamees. Ma poleks teda märganud, kui ta janu pärast poleks kaotanud oma rahu. Asjata kor-das ta kaua ja kannatlikult: „Garçon, un bock!“ unised kelnerid ei toonud õlut. Lõppeks vihas-tas ta nende üle, karjudes vähemalt kuues keeles, segades Portugaalia, Itaalia ja Saksa keelega Greeka, Türgi ja Prantsuse keelt: Ferete mi zithon! Caramba! Arpa su getir! Schwei-

neker! Ancor un bicchiere di birra! Pezevenk! Un bock! — Kõik need laused tähendasid, et ta janunes õlut.

Vaatasin õlle poliglotti. Oli kena, puhtaks-aetud näoga, hall vanamees. Ta pruuni naha järele otsustades arvasin teda lõunaprantslaseks, kuigi ta silmad olid helesinised. Ta kandis kõrget, punast Türgi turbani ja kohvikol-last pintsakut. See Põhja-Ameerika jahii-lkond oli kentsakas kontrastis Türgi mütsiga. Jalas olid tal Hiina kingad paksude villtaldadega; kaelas India siidirätt. Lajad püksid tuletasid meele Norra merimeeste riidet.

Konstantinoopolis, sel suurel maskiballil, võib näha nii palju imelikke kujusid, et viimaks ei pane neid sugugi tähele; kuid see veider ole-vus siiski äratas minu uudishimu.

Miski imelik vabamüürsus ühendab neid õiseid, vaikivaid joomare. Seepärast näis mulle naaber vana tuttavana.

Ma üllatusin, kuuldes, et ta on redemptori misjonäär, sest tal polnud sugugi pastori väli-must. Praegu tuli ta Tseilonist ja pidi siit Per-siasse minema. Kuid sinna ei jää ta kauaks, vaid läheb jälle oma ülemuse käsul Jaapani või Lõuna-Aafrika. Võib ka olla, et saadetakse Austraalia saartele. Kõike seda rääkis ta nii ükskõiksel, nii hoolimatult, nagu oleks jutt mõ-nest väikesest ekskursioonist.

Kõnelime Itaalia keeli. Misjonääri keel li-kus kiirelt, kuid mõne väljenduse juures kogele-s ta, nagu kobaks oma mälusõnastikus. Sa-

geli tarvitab ta ka Prantsuse, Hispaania ja Portugaalia sõnu, mis kadusid sugulase Itaalia keele voolus, kuid vahest segas ta oma kõnesse Inglise, Saksa, Türgi ja mulle täitsa tundmatu keele sõnu. Sarnasel korral pööras jälle ruttu Itaalia keele juure ja vaatas minu poole, nagu vabandust paludes oma unustuslikkuse pärast. Kord ütles ta terve lause imelikus kentsakas võõras keeles ja kui ma küsivalt talle näkku vaatasin, seletas naeratades: — Ära pahanda mu halva harjumuse üle! Kolmkümmend aastat rändan maailmas ja pean rääkima vähemalt kahtkümmend keelt vaheldamisi. Olen prantslane, kuid ise ei tea, missuguses keeles mõtlen. Määratu hulk sõnu on seginenud peas, ehk õigem: tugevamad on võitnud, s. o., kui pean midagi avaldama, ilmub ikka sarnane sõna mu mõistusse, mis — minu arvates — teatavat mõistet kõige õigemini kujutab. On palju asju, mida Aafrika ehk Aasia keeled võivad avaldada palju täpsemalt kui täiuslikud Ladina keeled. Kord Hiina, kord Taamuli, kord Jaapani ehk Tatari sõna kõrvaldab mu suust Itaalia sõna; Euroopa keelist ma ei räägigi, neid esindub kümneid. Lõppeks, pole see raske, kui vesta eurooplastega Euroopa asjust. Minu juures võidab ikka kõlbavus. See minu keelesegu on väga täiuslik, selles koosneb enam-vähem kahekümne rahva hingejõud... Märkasin, et imestate mu kentsaka ülikonna üle. Herra, see on kõige mõistlikum ülikond kogu ilmas. See sarnaneb mu keelele. See omab kõik mitme tsivilisatsiooni poolt loodud hüved. Särk Jaava siidist on kõige parem; Hiina sandaal kõige mõnusam jalavari, kunagi ei väsi sa selles. Ameerika nahkkuub on mugavus ise. Turban on õnnistus, sest iga mõistlik mees laseb pea paljaks ajada. Pole rahvast, kelle kehakate oleks nii hea kui minu oma. —

Olin siis noor, juhtumusi igatsev inime. See ilmanäinu täitis mind kadeduse ja huvitusega. Mind vaimustas Idamaa. Arvasin, et Euroopa lävest üle astudes on mu ees võõras, särav näkiilm, igal sammul imelisem, vaimustavam, üllatavam. Aralt küsisin Père Mathieu'lt, mitu korda ta on ümber ilma reisinud.

Ta vastas tüdinenu käeliigutusega: — Viis või kuus korda, ei tea enam isegi. Raisatud aeg. —

Teadsin, et suured reisijad armastavad hoobelda ja näidata ükskõiksust. Ta märkas mu ebameeldivat üllatust ja peale valju hüüdu: garçon, un bock! hakkas tõendama:

— Ärge arvake, et tahan hoobelda! Kord algasin ka mina reisi lootusriikka rinnaga, et näha suurt värviküllast alati muutuvat maailma. Laeval hoidusin unest, et mitte lasta

mööduda midagi vaatamisväärset. Kuid juba esimesel reisel saabus mu veendumus, et maa ja mere vormid on sarnased kõikjal! Ookean sarnaneb Aadria merele, Aadria Kollasele merele: veeväljad, mida värvib päike ja pilvede käik seesuguseks ja teistsuguseks. Ka maa on kõikjal sarnane. Algul üllatas mind, et Aafrika põhjakaldad ja Itaalia idamanner üksteisest ei erine; et Kordiljeerid on nagu Helveetsia lumemäed ise; et Egiptuse liiv on täitsa samane kui Daani düünid. Ma pettusin nähes, et maa kõikjal on maa, mägi kõikjal on ainult mägi. Tundsin mõruda pettumust, kui miski Austraalia saare kontuurid näisid mulle, kui tõuseks merest Korsika või Elba saar. Taevas ülal on ka kõikjal samane. Kas paistab mustal taevapõhjal „Lõuna Risti“ särav pilt või meie „Suur Vanker“ — usu, mu herra, see on väga väike lahkuminek, sest universum on üks ja muutumatu. Algul imestasin, et päike ja kuu ekvaatori all on säravam ja suurem, kui meie juures; kuid varsi taipasin, et siiski see on meie vana kuu ja päike, hoolimata väikesest lahkuminekust. Algul lõunamaa taimestik väga mõjus minusse. Oo! palmisalud, ürgmetsad, Hiina mongroov — elavaiad, India pöösad on väga ilusad! Kuid varsi hakkasin tundma, et see suur uudis saab harilikuks, et kõik taimelma eluimed on ainult astmed, teisendid, hallitusest kuni Liibanoni seedrini. —

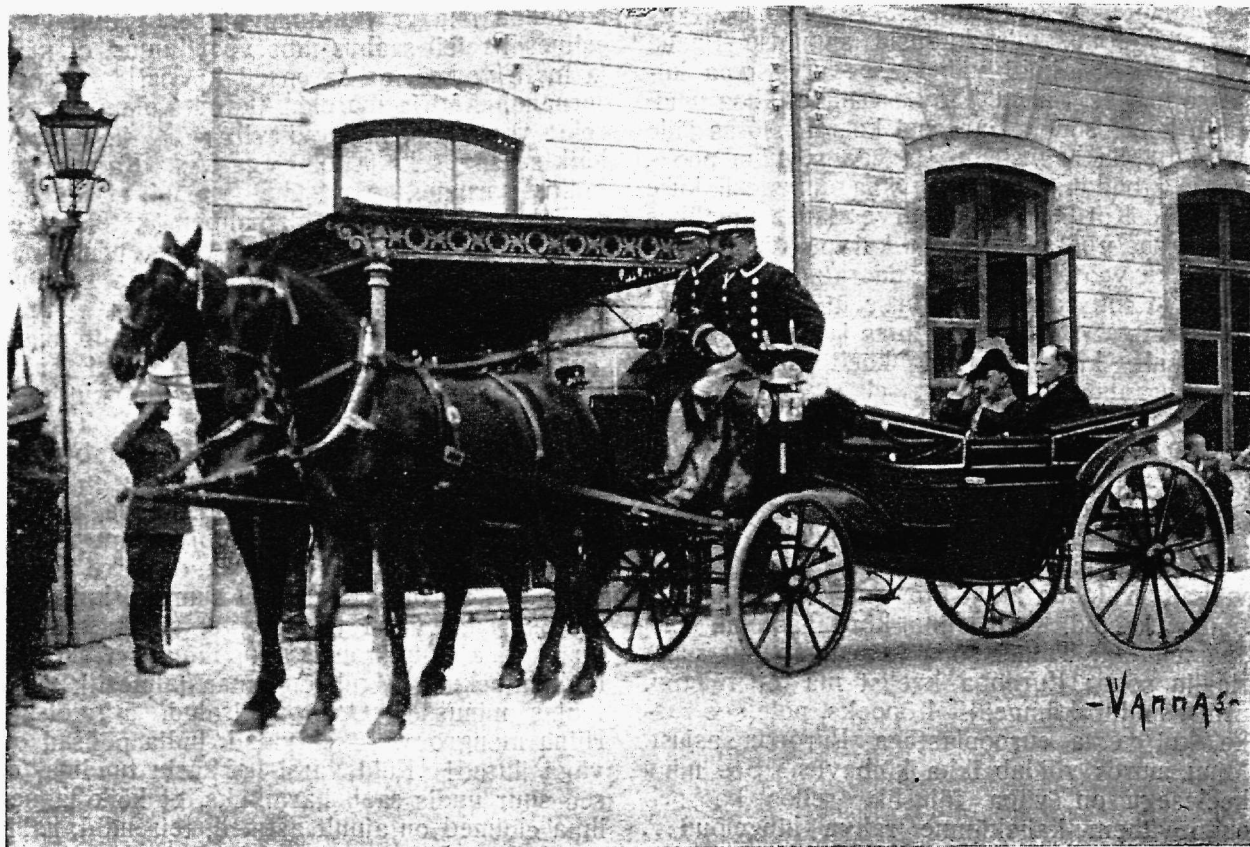
Vanamees hakkas imelikku kandilist sigarit suitsetama.

— Loomastik? Kindlasti imestad veidi, kui tänaval kaamel või elevant vastu tuleb, keda seni on nähtud ainult loomaaias. Esimene kohtamine küürakihärjaga ehk tiigriga ka üllatab, kuid loomastik niveleerub meie vaate ees kergemini kui taimestik. Varsi vaatame Austraalias kangurut, Ameerika ahve, Aafrikas ninasarvikut sama ükskõikselt, kui kodus kassi, hobust, oravat...

Ehitused? Üks, kaks aastat sõites, varsi tunnete igavat tõtt, et maja on ainult maja. Veneetsia Markuse kirik, renassaansi paleed, India pagodad, Hiina tornid, Islami mosheed, indiaanlaste vigvamid, eskimo telk, kõik on inimese tsivilisatsiooni osavuse astmed; kuid ükski pole küllalt tugev seks, et meid välja kiskuda sest samasuse ilmast ja kanda sinna, kus võiks öelda: See on uus, teine maailm, mitte meie. Kullatud marmorpantheon ja Egiptuse fellaahi parioon on kaks äärmust, kuid nende vahel on vahetum üleminek, mis kõik teeb samaseks. —

Misjonäär laskis pea viltu, mõtiskledes vaadates õhku; silmaterade all näis valget, nagu vaataks ta väga kaugele.

— Samuti kõige samasem olevus on ini-

Esimene Rumeenia saadik Eestis hr. Alexander Florescu

Foto Vannas

(tõllas paremal) sõidab Ungari riigipealt mele riigivanemale annetatud hobustel Toompea lossi oma volitusi ära andma.

mene. Ei vääri kõneldagi sääraseist tühiseist erinevusist, nagu naha värv, pealuu kuju. Tähtsusetu koli on ka tsivilisatsioonid, seltskonnad, harjumused, kombad, usud ja keelelised vahed. Kaks miljardi maakeral elavat inimest kannavad oma kehas samast hinge. Armastus, vihkamine, kired, süüid, hüved, pahed, õnneigatus, piirid, lootus, meeleheide, rõõm, kannatus, kõik on samased. Ja see samasus on kõige suurem surma korral. Olen seisnud Euroopa teadlaste ja geenuste surmavoodi juu-

res ja prahtaseme juures, mille peal sureb inimesesööja metslane; olen näinud surevat ausesameelseid kangelas võitlusväljal ja lõhkisatavaid Hiina meriröövleid. Inimesed olid kõik... Täitsa samased, täitsa üht laadi olid surijad surma korral! —

Père Mathieu vaikus, jõi õllejäänuse klaasist, vaatas kella ja maksis arve. Ütles veel ainult, et hommikul on vist suur udu; jättis siis lühidalt jumalaga ja kadus pimedasse, külma, toast väljaviivasse koridori.

KEELEVEAD JA VASTUOKSUSED.

JOH. AAVIK.

Õigekirjutus.

Mitte *kurs*, *mars*, vaid *kurss*, *marss*. Kolmanda välte s kirjutetakse nimelt l-e, n-e ja r-e järel kahekordse tähega. Seega ka nimi *Marss valss*, *bilanss*, *nyanss*, *renessanss* jne., mitte *Mars*, *vals*, *bilans*, *nyans*, *reverans* jne., nagu meil ajalehed veel kirjutavad. Et Akadeemiline

Emakeele Selts oma lähemal ajal ilmuvas õigekesuse sõnaraamatus on neis sõnus ss tarvitusele võtnud, siis on *kurs*, *mars*, *bilans* ka ametlikult vead. Koguni nimi *Hanss* peab selle reegli järele kirjutetama ss-ga. (*Hans* on saksa õigekirjutus).

Sõna *renessanss* nõuab ka eraldi käsitlust.

Hr. Alexander Florescu (X),
esimene Rumeenia saadik Eestis volituste andmise puhul Tcompea lossi ees. Saadiku kaasas
hr. Markus (välisministeeriumist).

Foto Vannas.

Olen näind mõned teda *renessaanss* kirjutavat. Kahekordne aa on siin täitsa tarbetu, sest eesti keeles me hääldame ses sõnas a lyhikeselt. Kui sellega tahetakse kujutada prantsuse nina-hääldamist, siis peaks kirjutama ka *nyaanss, aankeet*.

Õigupoolest peaks ka kolmanda välte h samade tähtede (l, n, s) järele kirjutetama kahekordselt, sest h seisukord on täpselt sama kui s-i oma. Seepärast *anarhhia* (kui ei taheta anarkia), *monarhh, monarhhia*. Kuid sellest ei jaks ametlik keeleteadus esialgu veel aru saada.

Yldse näib nagu kardetaks meil kirjutada hh. See tundub võõrastavana, imelikuna. See tuleb sellest, et põhjaeestilises kirjakeeles hh niisuguseis seisukohtades ei esine, kus tuleks teda ortograafiliselt väljendada. Kui aga uemas keeles esineb, nimelt lõunamurdeist saadud vormides, nagu *lihha*, või võõrsõnades ja nimesdes, nagu *psühholoogia, tshehhid*, siis ei tarvitse sugugi seda arvesse võtta, et hh lihtsas ja harilikus keeles ei esine. Ometi kirjutavad meie ajalehed ikka edasi Tsheho-Slovak-

kia, mis on ilmses vastolus hääldamisega, sest hääldetakse ju *psühholoogia*, mitte *psyhloogia*, samuti *tshehhid*, mitte *tshehid*.

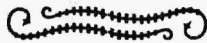
Vigu tehakse ka i ja y äravahetamisega. Nii mõned kirjutavad *piramiidid, hieroglyffid, miriaadid*, kuna peab olema *pyramiidid, hieroglyffid, myriaadid*. Et sel oma keeleline vastuoksus ka oleks, siis esineb, olgugi harva, ka sõna *styyhhiline*, kus yy on ekslikult ii asemel, sest peab olema *stiihhiline*. See sõna on vene keele kaudu saadud greeka sõna, uusgreeka hääldamisega.

Need vead, mis siitsaadik esiteti ja haruteti, pole juhuslikud, vaid sagedad, harilikud, reegliskordsed. Neid võib leida igast ajalehest ja ajakirjast. Ja need pole kaugeltki veel kõik. Kui kokku võtta siin käsitlemata jäetud vead ja veel kõiksugu harvemad ning juhuslikud vead, mis aga siiski ka esinevad, siis ulataks nende yldnimekiri kahtlemata kaugelt yle tuhanda.

Nagu alguses öeldud, on vigade rohkus eesti keeles traditsionaalne, mingi eriliselt eestiline needus. Kust see tuleb? Põhjused, arvan, on

kaheksugused: yhede keeles eneses, teised isikuis. Eesti keel on grammatiliselt õige keeruline, täis kõiksugu ebajärjekindlusi, erandlikke nähtusi ning heitlemisi, mitte siis nii selgejooneline ja järjekindel kui näit. soome keel. See teeb ta õigekeelsuse kujunemise ning selle omandamise raskemaks. Teiseks on syy ka meie inimestes. Meil hoolitakse ja hoolitsetakse keele puhtusest ja arendamisest ja üldse keelest vähe. Meie seltskonnale ja avaliku elu juhtidele näib olevat küllalt, et mingisugune eesti on olemas. See jälle tuleb sellest, et mitte küllalt teadlik ei olda keele ja selle arendamise tähtsusest rahvuskultuuris.

Ja karta on, et see keeleline kylg ei parane lähemal aastail. Vahest siis hakkab asi paranema, kui kirjanduse ja ajakirjanduse alale on jõudnud ilmuda küllalt noorem sugupõlv, seda, kes oma õppeaja algusest saadik on eesti koolis õppinud. Kuid siingi teeb asja keerulisemaks see, et see noorsugu on ka sennise viigase kirjakeele suggestiooni mõju all, mida ta ajalehist ja raamatuid loeb ja omandab. Parane mine võib seega syndida pikkamisi, võib olla alles paari aastakymne jooksul. See synniks aga siiski rutemini, kui seltskond ja eriti need oleksid sellest rohkem huvitet, kes eesti kirja keelt avalikult tarvitavad. (Lõpp.)

KOLM LUULETUST.

HEINRICH HEINE järele -li.
Kogust „NEUE GEDICHTE“.

*Kõik hilja on, et naerata nüüd mulle,
Et nüüd sa õhkad, hilja tuleb see —
Mus ammu surnud on need tunded,
Mis külmalt tõukasid kord tagasi.*

*Su vastuarmastus, ta tuleb hilja;
Su pilgud palavad nüüd langevad
Kui päikse kiired külma haa peale,
Ei surnut suuda elustada nad.*

* * *

*Kuid tahaksin ma teada, mis on peale surma?
Kus läheb hing, mis ihust lahkunud?
Kus tuli on, mis kustunud on ära?
Ja kus on tuul, mis ammu puhunud?*

*Sa läksid ruttu minust mööda,
Ja saatsid ainult pilgu tagasi.
Su küsiv suu sul julgelt seisis lahti
Ja vaates oli kõrkust koguni.*

*Oh et ma millalgi küll poleks
Su järel püüdnud vaadata,*

*Su väikseid jalajälgi liivast
Ma iial püüdnud otsida.*

*Su metsikus sult kadus ära.
Kui teisedki sa seisad vagusi.
Sa oled vastupidamatu hea.
Ja veel! Sa armastad mind koguni!*

K u s ?

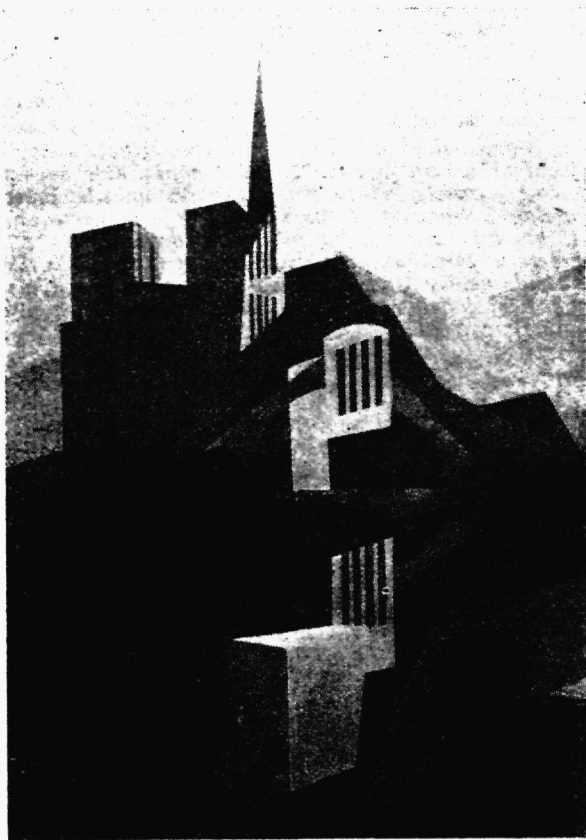
*Kus kord elust väsinule
Puhkepaik saab olema?
Saavad talle kodupärnad,
Kõrbepalmid kohama?*

*Kas ehk kuuma kõrbeliiva
Matavad mind võõrad käed?
Õõtsuvad ehk mereliiva
Minu haul laintemäed?*

*See ükskõik! Mind ümbritsemas
Igalpool on taevanõlv.
Õõsel leinatules põleb
Minu üle sinivõlv.*

EESTI KUNSTNIKU E. BLUMENFELDT'I TÖÖD PARIISI NÄITUSEL.

„Pariisi Jumalaema kirk“.

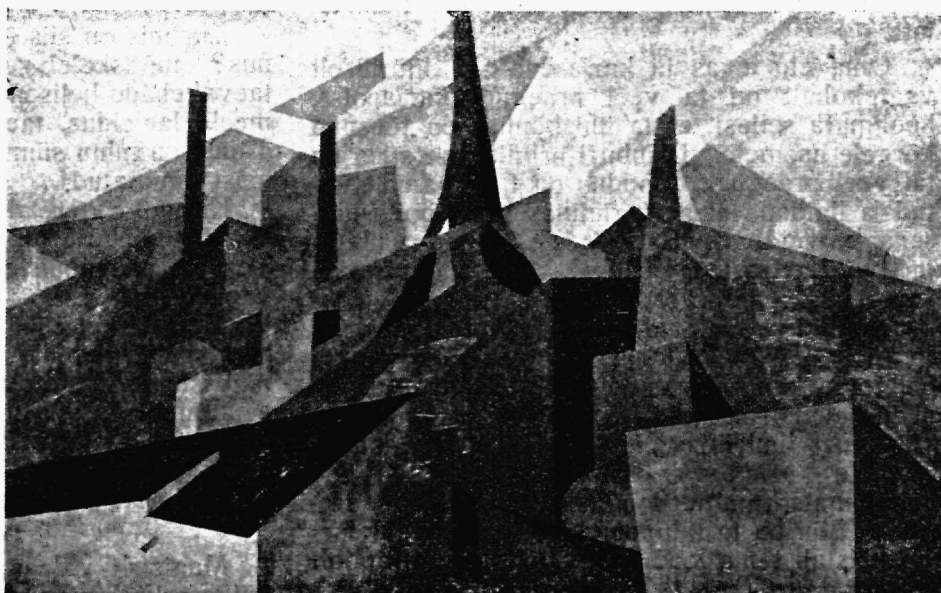

„Ode Baieris“.

Noor kunstnik Edmond Arnold Blumenfeldt, Pärnu linna kodanik, 21 a. vana, oli tänava kevadel oma töist kaks saatnud Pariisi kunstinäitusele. „La Revue Moderne“ kirjutab nende kohta järgmist:

Ed. Blumenfeldt, eestlane, nimetab ennast konstruktivistiks. Tõsise kunstnikuna töötab ta omapäraste printsiipide järele, millistel peasihiks tõlgitseda planeetrias — mis sunduslik lõuendil — ruumalad, liikumised, ühe sõnaga statuääri ehk arhitektuuri kolm dimensiooni. Ta omastab ja seab üksteise peale mitme-sugust perspektiivi, püüdes seeläbi vältida monotoonsust ja ta pikendab sirg- ehk kõverjooni, mis sügavuse loovad, et seega kompositsioonile ühtlust anda.

Sarnased kompositsioonid üllatavad pääsematult igaüht esimesel momendil. „Salon des Indépendants“ küla-

„Eiffeli torn“.

liste huultel, kes sellelt kunstnikult saadetud kahe lõuendi ees „La Tour Eiffel“ ja „Die Nacht in Bayern“ peatusid, nägin mõndagi naeratust. See oleks siiski ülekohtus, kui tähtsamat tähelepanu ei antaks neile esseele, mille julgus on huvitav. Need on ühe uue kunsti esimesed häälitsemised, mis ühel päeval, kui mitte maalikunsti, võib siis olla arhitektuuri ja statuääri aastasajade liikumatu vormeli vangistusest mullistab (revolutsionnera). Meie ei ole seega harjunud ja seepärast oleme haavatud sarnaste kunstitoodete ees nagu Edm. Bl. omad. Kuid siiski paneme neid lõuendeid hästi tähele ja konstateerime suurepäraselt üleslendu õhulise „Eiffeli torni“ tõlgitsemises, mil pealegi chitaja enda tõenduse järele midagi selgelt futuristlikku on, ja ehk ongi tulevases arhitektuuris see esimene sõna, kuna ainult metalli tarvitamine aimamatuid asju lubab valmistada.

Samuti leitame ka äärmist süvenemist ja suure rõhutusega valguse effekte. „Öö Bayern'is“ oma valgustatud fassadidega, lõigatud pikendatud varjude kõver- ehk sirgjoontest.

Teine väga huvitav selle kunstniku konstruktsioon, mida ta „Independants“ile välja pole pannud, on „Notre Dame de Paris“, mis üle ümbritsevate masside näib ja mille tornid ja nool uhkelt domineerivad.

Teisel pool on B. väga algupäraseid teatri dekoratsioone loonud ja ta pöörduvad platood olid Berliinis väga tähelepanuäratavad.

Suurt huvi pakub kindlasti selle kunstniku uusi katseid jälgida, sest ta esineb kui väga algupärane uuendaja.

Saint-Aignan.

Pariis, 15. apr. 1924.

„Revue du Vrai du Beau“ kirjutab:

Edmond Blumenfeldt, eestlane, on töötanud Petrogradis ja Berliinis kunstnik Moritz Metzger'i õpilasena. Ta kuulub „November Gruppe'i“ ja „Maison des Arts Russes'i“, kelle põhimõtted väga tuntud. Ei pea siis ka imetlema, kui tema saadeti „Salon des Indépendants'ile“, nimelt tema „Eiffeli torn“ eelotsusi haavab, ja kunstniku raugematust otsimisest uue kunsti järele tunnistust annab.

Blumenfeldt on valinud planimeetrilise konstruktsiooni probleemi ja tema lõuendit põhjalikult vaadeldes tuleme otsusele, et ta kõige pealt kompositsioonist on huvitatud. Seega pole öeldud, et tal ehk oleks sümmeetria, ei, koguni mitte; mida märkame, on pigemini nõnda nimetatud tasakaal, mida instinktiivselt toodud käsitlevate masside vahele. Ja see tasakaal on osalt saavutatud sirg- ehk kõverjoonte pikendamisest. Nii on siis meil teos milme perspektiiviga, mil oma sharm ei puudu.

Oma printsiipidele vastavalt võtab Blumenfeldt ainult ruumala arvesse ja peab küll tunnistama, missugune ka esimene üllatus ei oleks, on siiski efekt, mis sel kombel saavutatud, „Eiffeli tornis“ imeväärt tabav. Torni ja vabriku korstnate viske majade kvartaalist on selle veidi vaba toiminguga läbi kindlasti paremini edasi antud, kui seda harilikude abinõudega saavutatakse.

On arusaadav, et sarnane impressionistlik kubism, mis kogu oma reaalsäärtuse võtab ruumalade seisendist, värvide abi ei tarvita, ja ma näen Blumenfeldt'i paletis meeldivust — ja ei midagi muud — mida lisab oma kompositsioonidele.

René Prades.

Pariis, 25. III. 24.

TÜÜPE UUS-DAANI LÜÜRİKAST.

KJELD ELFELT.

I.

Thöger Larsen.

Arvate vahest, et muinasjuttude aeg on juba lõppenud? Thöger Larsen, viimane Aakjari*) rühma lüürikuist, on väike, sätendav muinasjutt.

Oma elu algas ta karjasena, ja lüüriliselt vaatekohalt on ta veel praegugi karjapoiss, hoolimata sellest, et ta ühiskonnas on tõusnud kõrgele asemele. Lamburi primitiivne süda on tal veel praegugi. Loodus on talle sama avatud ja ligidane nagu ürginimesele. Looduslapsena pakub tema tähtedele, ta on vallutatud võõrapärasest värinast kõige vaimustava, suure käsitamatu ees. Keegi ei oska nagu tema põimida sädelevat huulet tähtede tuikest. Ja kes oskab, nagu tema, mängida päikesega ja helgitada kuud kevade tules? Lugematud on need heledad päikese- ja tähehelgid tema viies või kuues luulekogus (1894—1920). Kui ta tuleb alla kosmilisest avarusest ja toetab jala maapinnale, muutub looduski tema südametukseks. Siin on ta talupoeg; talupoja piltlikkusega mõistab tema loodust, mis siis omaltki poolt

ei või eksitada tema vahetumat rõõmu, vaid avab talle oma sisemise olemuse ja sügavamad saladused, mida meie ei tunne.

Ta sulab loodusega ühte, ta leiab ühtluse kõikuses, ja on siiski aina imetlusest vallatud: („Veski“ nimelisel teosel, a. 1915).

„Ja mis on siis öieti see hing, mis elab minus? mõtiskeleb tema. Kas pole see vahest taevakehade helisemine, viiekõlaline mäng, viie meele lauleldus, taevakehade unelm ja luule? Tähed on minu sümmitanud ja kogu minu elu on neist mõjutatud.

Kusagil merelahe avaruses mängiskeles alasti noor tüdruk keset väikesi laineharju. Vesi ja päevapaiste lõid heledaid ringe tema jalgade ümber.

Magister ei võinud pöördä pilku tüdrukust, kes oli nii kaunikujuuline ja värvikuüllane. Tema päikesepaistene ihu tuletas meele piima ja küpsetatud otra. Ta märkas vaatlejat, kuid ei kahvatanud. Merelahas võis ta ju ometi olla, kuidas tahtis. Ta ujuskeles maa poole nurgeliste pöörete ja kolmnakkate liigutustega.

Magistrit valdas maailmusülelev arm selle väikese keskmise kasvuga tüdruku vastu, keda ei olnud olemaski 20 või 80 aastat tagasi, kuid

*) Aakjar, Daani suurim talupojalaulik.

kes nüüd oma riideid vees sulistas kaunil mai-kuu päeval...

Seesugune ühtlustunne ja suur eluimetlus on kaunimad pooled tema lüürikas.

Ta näeb kasteprisara narmel, väikese, valge helme, ja imestab suuresti: kuidas võib mahtuda sellesse terve päike, kuidas ta saab edasi anda selle hiilgust? Sama tunne paneb teda lõdven-dama kätt, millest pääsupoeg lendab välja avaruse äraarvamatusse sülle — —.

Sent M'ahesa.

Tuntud idamaa tantsude tantsjanna.
(Ühe uuema ülesvõtte järel.)

Tema talupojaliku olemuse teine pool ja loomulik järelendus tema avarast mõistusest on tema humoor: väike, peen pilge silmanurkades.

See avaldub iseäranis tema talupojakujudes. Need elavad kõik loomulikult, eriliste ettekujutusteta siin- või sealpoolsest elust. Neil on selgepäriline, tugev käsitus Vana-Jumalast, ja nad kutsuvad teda oma sõbraks; ainult surma lähenedes tuleb nende ellu enam usklikkust. Thøger Larsen kujutab talupoja elu hällist hauani.

Surmaheitluses tuletab talupoeg meele noorusaegu, kõik saab lootusetuks ja surm on sama võõras kui kohutavki (Võrdle „Jens Højby“ 1905).

Thøger Larsen, kes elutseb väikeses maakonnalinnas sinetava lahe rannal, on peegel, mis kogub oma pinnale kogu rikka maailma. Seega on ta see muinasjutu hea mees, kes tükeldas oma südame väikesteks kildudeks, et ainult lõbustada teisi inimesi. Ja seda tööd on tal küllaldaselt, sest temal on, nagu H. C. Andersen muinasjuttude suurel mehel, suur süda.

II.

Tom Smidth.

Kuidas võib hämmastuda! Vähemalt mul läksid silmad pärani imestusest, kui viimasel jõulul nägin raamatu „Finmark“ autorit Tom Smidthi.

Tom Smidth oli seni tuntud peene lüürikuna, unistajaist esimesena (pilg pöördud kaugustesse, mõtiskelev piip hambus), kes sepitses elavaid, hapraid viise igatsusest ja kauneist pilvist (Igatsuste raamat 1921., Kaunid pilved 1920).

See oli selge ja peen daaniline rahu ja ilu, vähe edvistav ja mänglev. Siin oli vanu asju uutes kõlades ja värvides. Vahele tuli meri ja tähed („Meri ja tähed“), milles sisaldus ka väikene endakujutus, pilt tema oma hingest ja igatsusist. Valhest ehk oleks sellest võinud aimata soomlase verd tema soontes:

Te usute, te unistate!

Vaid minu mu uni on salvanud,

On igatsuste humalad veregi halvanud.

Ah, kaunidust ei või ma enam kanda,
see elusoone ähvardab seisu panna.

Siis ilmus „Finmark“, mis sai üsna vähese tähelepanu osaliseks. See raamat on Soome väikese randlinna epos. Siin on niihästi linna — kui ka maakujutusi huvitavate, lihtsate tüüpidega, linnasakstega ja palgiparvetajatega.

Eriti novellis „Enne hommiku koitu“ on tabavalt kujutatud vastolu soomlase ja rootslase vahel. Rootslane, veidi pilgatav puurmeister ja tema kannupoisid (valhest ehk karvalke liig ilgemeelseltki kujutatud?); soomlane, uhke, kuid arg talupojarahvas. Huvitav tüüp on siin m. s. öövaht „Head päeva“, keda esitatakse järgmisel kujul:

„Veerand tundi hiljem kõnniskeles raamatu-kaupluse esisele öövaht ja koputas uksele. „Head päeva“, ütles ta, ehk küll kell läheneb juba üheteistkümmenele öhtul. Sealt tema nimigi. Kuid päeval ta magas. Päev oli tema öö. Nagu Thruumsi politisistidele meeldis talle juhtumine mõõdaminejatega ja kui ta kohtas üksiku hulkuja, tervitas ta seda alati, ea ja ameti peale vaatamata, südamliku häälega

„Head päeva!“, see tubli vana lummutus...“

Läksin kohtama Smidthi tema korterisse, et kõnelda temaga tema raamatust ja Soomest. Väiksekasvuline mees avas ukse (kui tuttav see kiikuv soomeline kõnnak). Ta palus sisse astuda ja jutustas kodumaast pikaldasel ja kahtlasel Daani keelel (selleski jälle see Soome jutluslik toon).

„Ons see ainus raamat, mida mõtlete kirjutada Soomest?“

„Ei, siiski, olen plaanitsenud terve sarja — uusi novelle ehk koguni romaane, mis kõik asetuvad kodulinna ja selle ellu.“

„Millal need ilmuvad?“

Vastuses kostus kübe soomelist lõbusust. „Ni, tuleval aastal; kui mitte, siis kahe aasta pärast — — pole ju sellega kiiret...!“

„Kas oskate veel Soome keelt?“

„Armastan Soome keelt, loen seda, kuigi sellest on juba aastaid, mil jätsin Soome. See on maa, kuhu alati tahad tagasi, kui oled seal kord olnud. Suvi on seal valge ja vaikne talv on vabastav; maa on kui suur helisev kelle.“

„Kas reisite kunagi tagasi Soome?“ Esi-
mest korda tuleb hoogu ja kiusu tema hääle:
„Ütlesin ju alles, et sinna aina tagasi pöör-
dakse — — ja mina reisin sinna kevadeks;
on imelik näha jälle vanu, tuttavaid paiku“ —
— — piip kustus, tema silmad vaatavad kau-
gele; luuletaja on Soomes. — —

III.

Fredrik Nygaard.

Tema rõõmuavaldusel ei olnud esialgul veel tehnikat (Laulud 1915.), kuid pea harjus ta tarvitama lühidaid, kuid vägevaid sõnu ja vabanes kodustest mõjudest („Murrang“ 1919.). Selles raamatus oli kogu linn. Siin oli kõra ja värinat, väikekodanikke, viiul, kümme sõdurit — kõik patuses segipaisatuses, mis tegi südamele head kõige hariliku järjekindluse ja täpsuse järele.

Nende aforismide linnapärasus ja joobumus on järjestunud siiski mingisuguseks ridadeks. Siin pilt linna tagakulssidest:

Morfiin.

Kohvimajas istuskelen,
suure klaasukse taga õhkan ja ohin,
kuulatades magusat kõrtsijorinat —
— — — — —

Helistage pille vangikongis!
Mängige sedagi, mustlased,
laske voolata mõdu mürgisse —
See kahvatu soontevenitaja
kohvikku klaasukse taga
piinab mind nii kaua ja vihaseks,
et mu tusadki lahkuvad ära —.

Siis asub Nygaard veelgi suuremate ainete juure, ta võtab kujutada kogu Euroopa tervikuna (Euroopaskizzid 1919.) ja teeb seda nii looduslik-lapselikul, kuid samal ajal kelmikas-selgepärasel kombel, et sellest tõesti sünnib luule. Stiil on niihästi vagusates kui ka pöörastes palades täiesti ekspressionistlik:

Rongiaaknast.

Väikseid heinarõuke.
Väikseid ojasid.
Väikseid talusid.
Väikseid teeradu.
Väikseid mägesid.
Väikseid tunnelle.
Kollaseid lilli.
Sinine taevas.
Väike Luxemburg!

Tema on meelitanud viiuli igast toonist oma peemed, võimsad sõnad. Uutes luuletustes on laulvust ja rütm, tänavate kõra on meis puhastunud kokkukõlalisteks viisideks („Lipud ja lipuvardad“ 1920; „Väiksed sillad“ 1921.).

Selles suunas arutasin alles tema arenemiskäiku, kui ühel päeval hiljem sain toreda kingituse: „Veski“ autor Fredrik Nygaard. Romaan! Nooruse lüüriline soon on puhkenud uuest lähtest. Raamat on tehniliselt vaatekohalt lüüriline, kujutades kauneis, lüürilisis piltides juutide võitlust roomlaste vastu, kus noor Juudi naine on tegevuse magneetiline keskkuju, võimu ja julguse allik. Tema on autori luuletar ja ühtlasi tema luule võrdkuju, selle võimsa temperamendi, mille pärast seda luuletajat austame.

„Aegamööda“, vastas ta minu küsimisele, „külap saavutan täielisema tehnika ja vormi, kuid noorsool on kergemeelsust ja taltsutamatu fantaasiat; see ju siin ongi kauneim!“

Tema on nooruse ja jõu austaja, nii on ta ise meie lüüriline noorus, luule roheline oks kaabul; temast kujuneb kord suur luuletaja, kes suudab pöörda meie meeled imelisse maailma, vaikiste täherikaste taevastega.

SHOTI NAISNOVELLISTID.

1. Annie S. Swan.
2. O. Douglas.
3. Catherine Carswell.
4. Mary Cleland.
5. Dot Allan.

KÕRBES.

NICOLAI RAINOFF. Tõlk. ED. J-ON.

Nad kohtasid üksteist vihmasel hommikul kõrbes — valge inimene tuli põhjast, kuna tõmmu kõrbes oma märgi kaameleid söötis. Tugev vihmavaling kastis kõrbet. Jalad vajusid sügavale pehmesse, märga liiva. Suurte liivaküngaste küürudele tekkisid sügavad vaod, nii et kogu kõrbe näis põlluna, mida Allah öösel künnud.

Maapind lõhkes kui nägu, mis kõrvetatud tulisest samuunist.

Valge inimene sammus kui vaba hullkur, kelle juukseid on sasinud kõik maakera tuuled ja tema nägu oli põletatud paljude linnade ja kõrbete päikesest. Tema elamused ja mälestused olid kirja pandud tema pilgus, tema käe julgeis liigutuses avaldusid hädas ja tormis veedetud elu kardetavad kogemused.

Kuid tõmmu kõrbepoeg söötis vaikselt oma kaameleid ja pigistas laisalt vett märgist riie-

test. Tema aeglases kõnnakus avaldus kõrbe väsinud rahu, ent õlgade painduvad liigutused lasid aimata temas kardetavat mässajat. Lihased olid tal tugevad, kui leopardi käpad, kuid pilgus peegeldus aastasadade vaikiv tarkus.

Seal, kesk kõrbet, kohtasid nad, ainult kaks: valge ja tõmmu.

Ja nad vaatasid üksteise otsa pilguga, kui oleksid tulnud jagama hooldamatut liiva, vaatasid kui kaks valitsejat, kes tahavad üksteiselt kõrbet võtta ja omastada.

„Kust tuuled, sahib?“

„Maalt, kus suvel õitsevad kirjjud lilled, kuid talvel lamavad metsades suured lumehanged.“

Vihma sadas, liiv kees ja äsjatekinud kõrbejõed uhtusid seda oma kobrutavate voogudega oaside poole.

Taevast oli sõnata ja tusane, kui beduiin, kellelt julged rõõvlid võtnud kaamelid.

„Kes on sinu ema, sahib?“

„Ma olin laps, kui ta suri. Minu mälestusis pole ainsatki naise suudlust.“

Nende kohal rippus taevast kui määratusuur kaktus, mis sirutanud oma okkad maapinda. Liiva kohal heljus paks aur, mis taeva kinni mattis kaarest kaareni.

„Mis tõi su meie juure, sahib?“

„Ma tulin, et näha kuumade liivajoomede sõnatut vaikust ja kuulda päikesekiirte kõlinal.“

Kaamelid sirutasid kaelad õieli ja käänasid pead kõnelejate poole, et vaadata, kas ei hiiua neid peremees. Kollakas vesi, nirisest linaseist kätterõivaist mööda loomade pikki lõugu maha.

„Kuhu lähed, sahib?“

„Lähem tõmmunahaliste tüdrukute juure, nende juure, kelle silmad välguvad kui nuga, ja suudlused on verised kui tiigri kaisutused.“

Punane joon lõikas läbi taevakaare ja kaugele avanes riba sinist taevast. Vihma aga sadas edasi, pekstes jämedate piiskadega liiva auke.

Kõrbe määratu rind oli haavatud ja sogane veri voolas keevate voogudena alla oaside poole.

„Mida teed telgis, sahib?“

„Laulan laule ja maeran inimliku õnne üle.“

Liivased veevood alanesid ja voolasid aeglasemalt. Määratud liivamassid kogunesid teele ja takistasid vee läbipääsu. Kaamelid väristasid kütre, et neile kogunenud vihmavett maha raputada.

Vihmasadu möödus.

Kõrbe kohal välkus jälle sinine taevast, mis silmle valus.

„Kes tõi su kõrbe, sahib?“

„Tuul, mis kannab eemale inimeste naeratused, katkestab neidude naeru ja keerutab liivapööriseid kõigi elavate unistuste ja kõigi surnute haudade kohal.“

Lai liivamere kohal kees päikesekiirte mäng.

Kuid seal kesk kõrbet — seisid nemad, ainult kaks: valge ja tõmmu.

Ja nad vaatasid üksteise otsa, kui oleksid nad tulnud jagama päikest; vaatasid kui kaks valitsejat, kes tahavad üksteiselt valgust ära kiskuda.

M A R S.

J. OISSAAR.

Paljude astronoomide uurimuste läbi on Mars laiadele rahvahulkadele tuttavaks saanud ja annud väga laiast materjaali mitmesuguste fantastiliste arvamiste loomiseks selle taevakeha üle.

Mars on kauguse poolest Päikesest otsekohene Maale järgnev planeet. Ta keskmine kaugus Päikesest on 228 milj. kilomeetrit, seega on ta ligikaudu poolteist korda kaugemal kui Maa. Suuruse poolest kuulub ta kõige vähemate planeetide hulka: tema läbimõõt on ligikaudu 6900 klm., seega jällegi 2 korda lühem kui Maa oma. Marsi mass on ligikaudu üks kolme miljondik Päikese massist, ehk umbes $\frac{1}{10}$ Maa massist. Päikese ümber teeb ta terve ringi 687 päevaga, tähendab Marsi aasta on meie aastast ligikaudu kaks korda pikem. Samuti pöörleb ta ka oma telje ümber, ja hilisemate täpsemate mõõtmiste järele on ta pöörlemis-aeg 24 tundi 37½ minutit, teiste sõnadega, Marsi ööpäev on meie ööpäevast ainult ligikaudu poole tunni võrra pikem.

Palja silmaga vaatlemisel näib Mars esiti silmapaistva punaka tähena, mille heledus tuge-

vasti kõigub, seepärast et ta kaugus Päikesest ja Maast tugevasti muutub. Kõige soodsamal juhusel on ta kaugus Maast 55 milj. klm. ja siis on ta koidutähe Veenuse kõrval meie põhjataeva heledamaid tähti. Suurim kaugus Maast on 377 milj. klm., siis on ta nõrk täht valguse poolest, sest ühes kaugenemisega kahaneb ka heledus, ja kui ta nimetatud kaugusele jõudnud, langeb heledus ligikaudu 60 korda.

Väikese pikksilmaga vaatlusel kaotab Mars oma iseäralise punaka värvi ja näib isegi kollakana; ühes sellega ilmub nähtavale terve rida tumedamaid ja heledamaid kohti, mis oma asendit ei muuda ja seepärast peaksid pindmoodustused olema. Et selliste moodustuste servad pole teravalt piiratud, nagu näiteks Kuul, vaid piinjoon on tüme ja segane, siis peab arvama, et selle nähtuse põhjuseks on õhukiht, mis Marsi ümbritseb. Õhukiht pole aga mitte nii tihe kui Maal, vaid palju hõredam*), ning sisal-

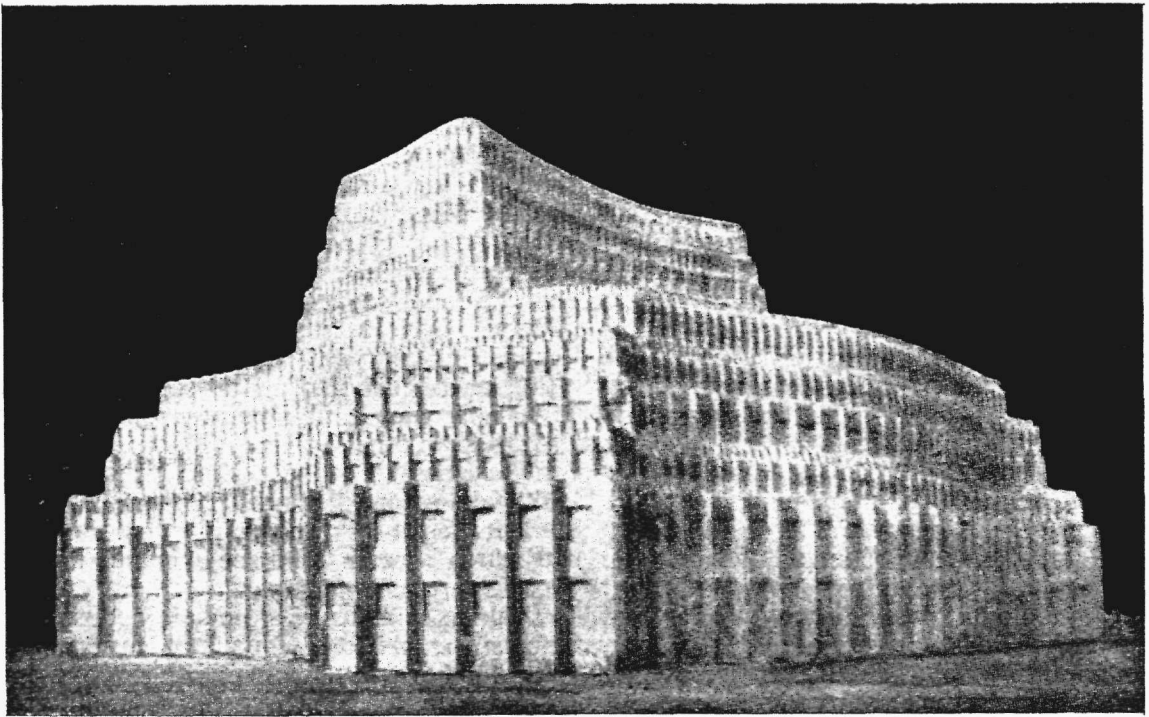
*) Lovelli järele on õhu rõhu kõrgus Marsil ainult 64 mm., Prootori järele ligi 2 korda kõrgem. Mõlemad arvamisid põhjenevad kaunis ebakindlatel alustel. Vahest isegi esimene arvamine hindab rõhukõrgust liig suureks.

dab väikesel määral hapnikku ja süsihappe gaasi. Kuna juba varem on esitatud mitmesuguseid arvamisi selle kohta, et Mars oma looduslikkude tingimuste poolest Maale kõige lähemale tuleb, siis pakub muidugi suurimat huvi uurida, kas ta sisaldab küllaldasel määral niiskust, milline ta koosseis ja kui kõrge ta temperatuur. Selle põhjal võiksime siis teha oletusi, kas on Marsil, nagu siingi, võimalik elu või mitte.

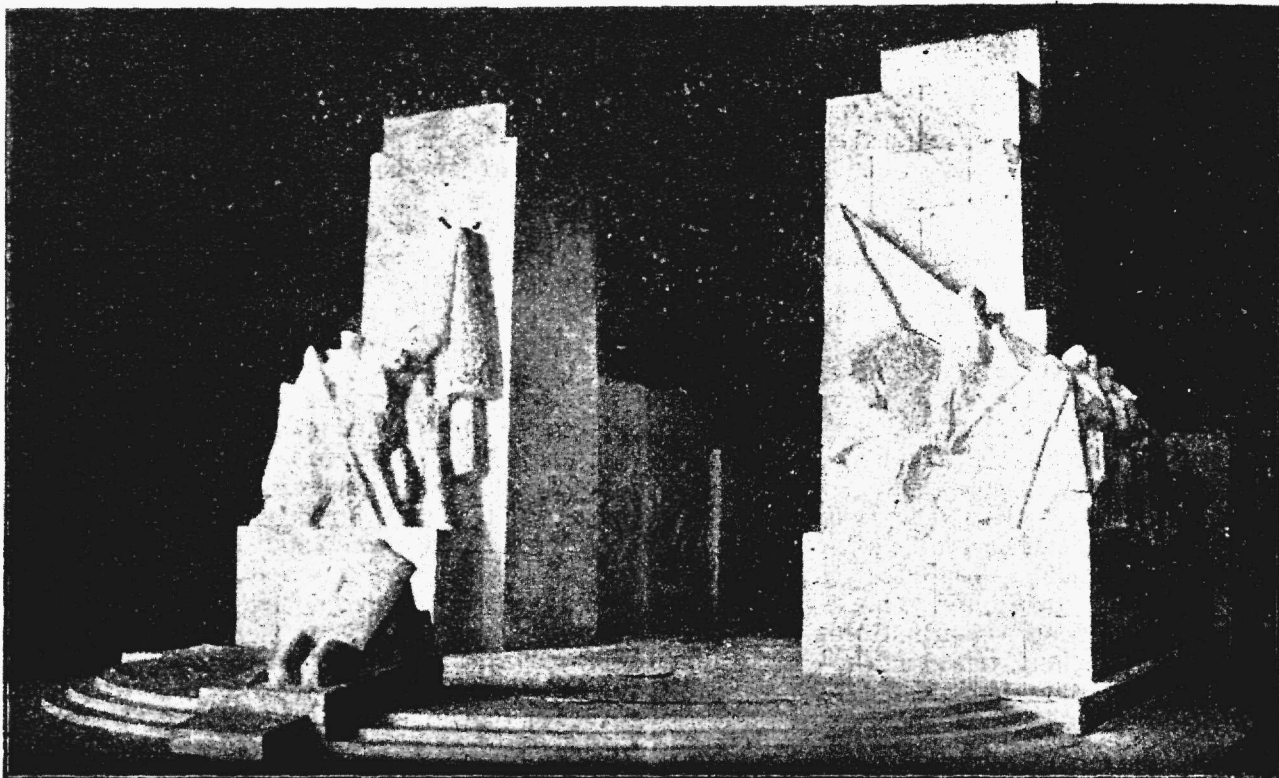
Veeauru olemasolu püüti kindlaks teha spektrumite uurimise läbi. Sest kui valgus läheb läbi auru, siis neelab see osa kiiri, ning spektrumi teatavasse kohta ilmuvad tumedad jooned. Kui nüüd võrrelda spektrume, mis saadud Kuu ja Marsi poolt peegeldatud valgusest, siis Marsi spektrum peaks osutama tugevamaid veeauru jooni, sest Kuu õhus puudub niiskust, kuna Maa atmosfääris olev niiskust mõlemad üksteisi nõrgendab. Vaatluste tulemusi uurides jagunesid astronoomid kahte rühma: ühed arvasid, et nad on veeauru olemasolu Marsi õhus kindlaks teinud, teised aga uskusid näidanud olevat, et Marsi õhk üldse niiskust ei sisalda. Esimeste hulka kuuluvad astronoom Slipher ja Very; nende esialgsed mõõtmised ja uurimused näitasid, et Marsi õhk sisaldab väikesel määral veeauru, nimelt ligikaudu 2,12 gr. ühes kantmeetris. Hiljem avaldas Very Slip-

heri Marsi spektrumite päevapildistuste uurimuse ja arvas end olevat tõendanud, et Marsi õhk sisaldab suurel määral hapnikku ja veeauru. Hiljem aga näitas Campbell, et Slipher ei võtnud arvesse üht asjaolu, ta päevapildistas Marsi spektrumi hommiku kell 7 paiku, Kuu spektrumi aga keskööl. Hommikuti sisaldab aga meie Maa atmosfäär enam niiskust kui öösel, ja see oligi siis joonte tugevnemise põhjuseks.

Vahepeal tegi aga Campbell mõõtmisi veel soodsamais tingimuses kui varem: ta korraldas ekspeditsiooni 4420 m. kõrgele Mount Whitney mäele Kalifornias, mis tuntud äärmiselt kuiva kõrbekliima poolest. Õhu rõhk oli seal madal (kuni 447 mm.), õhu niiskust aga 0,5 kuni 0,9 grammi vahel ühes kantmeetris, s. o. ligikaudu 4 korda vähem kui Slipheri vaatlustes. Edasi päevapildistati kiiresti üksteise järel Kuu ja Marsi spektrumid, ning tulemus oli täiesti eitav: polnud võimalik tähele panna väheimatki veeauru joonte tugevnemist Marsi spektrumis. Hapniku jooned näitasid üliväikest lahkkuminekut ja seepärast arvas ta tõendada võivat, et Marsi õhk sisaldab hapnikku, olgugi et üliväikesel määral, nimelt ligikaudu 16 korda vähem kui vastava ruumala suuruses Maa õhk; peale selle näib seal sisalduvat väga väikesel arvul ka süsihappegaasi.

Näide moodsast ehituskunstist.
Hans Poelzigi valmistatud kavand Dresdeni raekojaks.

Kavand vabaduse mälestussambaks Lätis.

See kavand Karla Žales'ilt on huvitavaks näiteks moodsast ehituskunstist ja uuema-aegsest maitsest. (Pildil mälestussammas esiktülgelt).

Et hiljem pole soovitatud täpsemaid mõõtmisi, siis tuleb nimetatud Campbelli vaatluse tulemusi mõõduandvaks lugeda. Silmas pidades Maa atmosfääri niiskust ja arvesse võttes nurka, millel langesid Marsi pinnale päikesekiired (70°), saadi, et ühes kantmeetris on ainult 0,12 grammi veeauru, mis vastab küllastustemperatuurile — 38° ja 31% niiskusele — 27° . Marsi pinna temperatuuri jaoks andsid nad ligi 10° võrra madalama temperatuuri kui varemad vaatlused, mis seletub sellega, et varemate vaatluste puhul on Päike Marsil tõusnud kõrgemale, aeg oli lähem keskpäevale kui hilisemais vaatlusis.

Meil on aga veel teisi abinõusid Marsi pinna temperatuuri leidmiseks. On teada, et Maa iga ruutsentimeeter omab Päikeselt umbes 2 kuni 2,5 kalori, ehk soojushulga, ühe grammi vee temperatuuri suudab 2 kuni 2,5 kraadi võrra tõsta. Mainitud soojushulga saab pind siis, kui ta kiirtele risti asub, muidu aga märksa vähem. Silmas pidades, et Mars $1\frac{1}{2}$ korda kaugemal, võib arvata, et tema pindüksus saab ainult 1,1 kalori cm.^2 kohta, mis annab keskmise pinna temperatuuri jaoks — 37° . Neis kohtis, kus Päike seniidiis seisab, võib see tempe-

ratuur tõusta isegi kuni $+8^\circ$. Vaevalt jõuab ta juba nullpunktist kaugemale, sest õhk on väga õre, pind kiirgab ruttu soojust ning kergesti liikuv õhk viib selle endaga kaasa. See tulemus on ka üsna hästi Campbelli uurimusega kokkukõlas. Hilisemad uurimused, mida soovitati Abbot ja Augströmi poolt, andsid pinna temperatuuri jaoks — 50° , sest et eelpool võetud Päikese soojuse konstant on liig kõrgeks võetud. Neis kohtis, kus Päike suvel paistab kuude kaupa, võib temperatuur tõusta kuni $+8^\circ$, kuid õhuvoolud viivad suure hulga soojust ära, mispärast ta temperatuur peab ligikaudu võrdseks jääma nulliga. Madal temperatuur on ka arusaadav, sest puudub gaasikiht, mis takistaks soojuskiirgust ilmaruumi. On võimalik, et keskmine temperatuur on vahest kuni 10° võrra kõrgem, kuid see ei muuda meie vaatlusis suuremalt midagi.

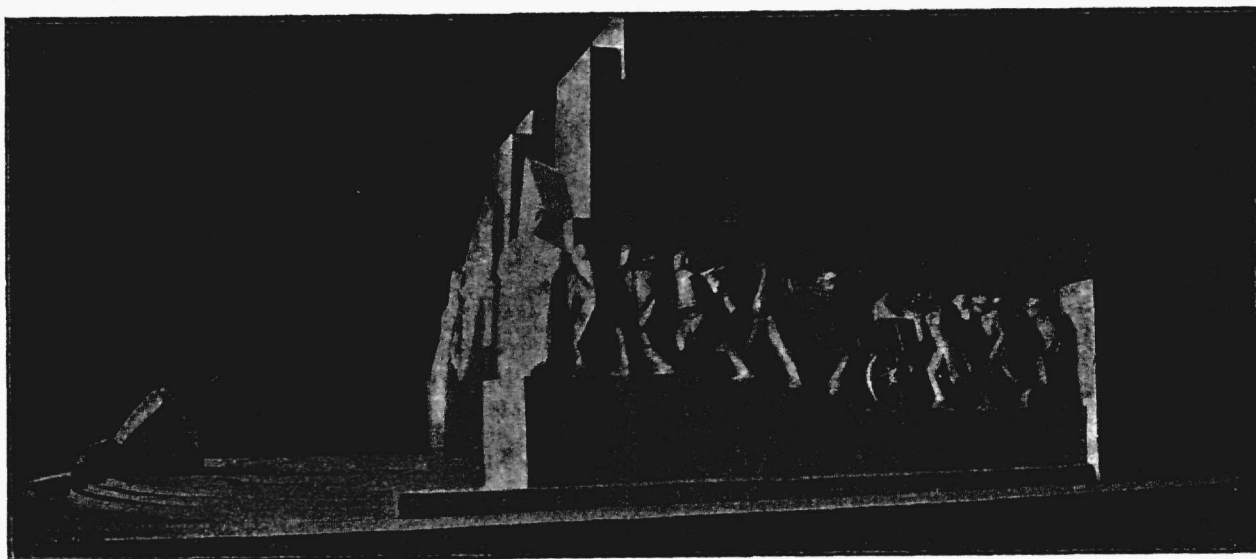
Silmas pidades ülaltoodud looduslikke tingimusi, peame küll põhjalikult muutma vaadet Marsi kohta ja tuleb küll eitada eluvõimalusi sel planeedil. Kui mõnes kohas tõusebki temperatuur üle nulli, siis võivad seal kasvada lihtsamad algtaimed, kuid peagi tuleb talve külm ja hävitab sellegi vähearvulise taimestiku. Et

Marsi punakas värv on tingitud sügisesest lehtede koltumisest, ehk rohekas mõnede osade värvi on tingitud merikasvudest ja merest, tuleb lugeda unistuseks, mil puudub igasugune tõepõhi.

Marsi varemad uurijad — esimesena Schiaparelli — pani seal tähele iseäralisi sirgjoonelisi ning korrapäraseid moodustusi, mida ta kaanaliteks nimetas. Mis õieti Schiaparelli selle all mõtles, jääb meile teadmatuks, aga neid kaanale on ikkagi mõistetud, kui teatavaid suuri ehitusi, mida tarvitatakse vee juhtimiseks. Arvati, et kaanalid on hüiglaehitused, mida võisid korda saata kõrge tsivilisatsiooniga ja tehnikaga Marsi elanikud. Mõned esitasid arvamisi, et need on määratulaiad tänavad, mis ühendavad linnu; marsiaanlastel on kõrge linnakultuur ja kasutades oma laiu teadmisi võisidki nad ehitada kaanale, mille läbimõõt praeguste arvutuste järele ulatub kuni 150 km. Imestama sunnib siin see asjaolu, et kaanalid ilmuvad selgesti väikese suurendusega pikkilmis, suurtes kaovad aga hoopis, nii et pinnal nähakse ainult tumedamaid ja heledamaid kohti. Kui võrrelda Marsi kaarte, mis valmistatud mitmesuguste õpetlaste poolt, siis paistab silma, et neil on küll üldine sarnasus, üksikasjus on aga lahkuminekuid. Kui vaadelda Schiaparelli ja Lovelli poolt valmistatud Marsi kaarte, siis katavad kaanalid tumedate joontena Marsi pinda; aga kaanalid, mis Schiaparellil nõrkade joontega märgitud, esinevad Lovelli kaardil selgemini ja tugevamini; viimasel kaardil on aga kaanale rohkem. Kui neid mõle-

maid asjaolusid arvesse võtta, siis peame küll kahtlema kaanalite tõelikkuses ja peame neid lugema silmapetteks. Nimelt on silmal omadus püüda ühendada ebaselgeid esemeid, mis asuvad ligikaudu ühel sirgel, ühendada sirgjoontega. Selleseid kaanale nägi itaallane Cerulli Kuud teatripikksilmaga vaadeldes. Vististi on nende nägemise põhjuseks üksikasjad, mille poolest Marsi pind rikas; paljud kaanalid koosnevad paljudest üksikmoodustustist, mida ka suurimal suurendusel pole võimalik üksteisest eraldada.

Marsi kaanalite juures paistab silma veel teine tähelepanndav nähtus: nimelt näivad nad vahest kahekordseina. Siin on vist samuti tegemist silmapettega, sest ka lühinägelisele silmale võib ka telegraafitraadi pilt kahekordseks tekkida, kui silmas ei teki selget ja teravat pilti. Üldises kokkuvõttes võime siis öelda, et Marsi kaanalid pole kaanalid tavalises mõttes, vaid optilised petted; ka kaanalite laius, mis ulatub kuni 150 km., teeb säärase ehituste olemasolu ebatõenäoliseks, ja pole võimalik, et nad on korda saadetud mõistusega olevuste poolt. Muidugi pole võimalik katselisil alusel seistes ümber lükata arvamist, et Marsil on elu võimalik, samuti pole ka võimalik tuua tõendusi selle väite kasuks, sest siin antakse ikka vaba voli ettekujutusele ja fantaasiale. Kui aga küsida, kas on tõenäoline, et Marsil on tarvilikud elutingimused, siis peab küll vastama, et väga suure tõenäosusega need tingimused seal puuduvad, ning Marsi pind on tühi, paljas ning elutu kõrbe, mille temperatuur suuremalt jaolt

Läti vabaduse mälestussammas.
(Kavand kõrvvalt vaadates.)

kaugelt alla nullpunkti. Sarnaseis tingimusi ei saa aga protoplasma, mis elu aluseks, enam küllalt reageerida välisile ärritusile ning lõppeks hukub.

23. augustil 1924 tuleb Mars jällegi Maale kõige lähemale. Avanevad jällegi soodsad tingimused selle planeedi vaatlemiseks, ja see-

pärast võidakse uusi tõsiasju päevavalgele tuua. Vaatlusist saadud katselised tõsiasjad võivad meid siin edasi viia ja nende põhjal esitada arvamisi looduslike tingimuste kohta; fantaasia ja luule peab siit kaduma, sest nad viivad sageli ebaõigele kujutusile, millel pole vähematki tõenäolist ja katselist alust.

MONTROSE.

Norra kirjaniku SVEN ELVESTAD'i romaan. Eestind. E. J.

12

XXIV.

Lilled ja määrinud näpud.

Teist korda ilmus Asbjörn Krag Arnold Singeri väikesesse maija.

Harjunud väikesi asju tähele panema, nagu see politseinikule iseloomustav, märkas ta ka nüüd kohe, kui puhas ja korralik oli kõik väikeses majapidamises. Paistis, nagu poleks viimaste päevade hirm ja ärevus sugugi rikkunud noore naise puhtustunnet, kogumi värsked lilled seisis veertel...

Lilled! Krag jäi lävele seisma ja laskis teised ette miina. Ta jäi seisma ja silmitses lilli. Neid oli haruldaselt palju ja olid haruldaselt ilusad lilled. Alles kui arst teretades Kragile lähenes, suutis salapolitseinik tähelepanu ilusate lillede imetlemisest lahti kiskuda, — imetlemisest, mis paistis Kellerile nii otstarbetu, et ta etteheitvalt sõbrale otsa vaatas.

Arst ütles:

„Siin pole midagi enam teha — kuul oimu kohalt läbi pea — millele surm kohe järgnenud. Üksikasjalisema aruande esitan hiljem.“

„Kes on saatnud teie järele?“ küsis Keller.

Arst näitas kõrvaltoale.

„See seal sees,“ ütles ta, „üks suur, paks mees, tema isa, nagu arvan.“

Kui Krag astus kõrvaltappa, hakkas Keller surnut uurima.

Krag jäi uksele seisma ja vaatles tuba põhjalikult.

See oli natuke vähem kui esimene, nähtavasti mingisugune riidepanemistuba väga lihtsas stiilis. Toal oli kaks akent, üks tänavale ja teine õue. Õueaknal oli kordnik 314 näinud Clary Singeri, kui ta surmani ehitatanult oli appi karjunud. Mõlemad aknad olid lahti ja niiske tuul puhus sisse ning tegi meeleolu sees veel õudsemaks. Ilm läks ikka tumedamaks, vihm polnud enam kaugel. Arst oli läinud ja peale Kragi ja Kelleri viibis toas ainult veel kaks inimest. Üks oli „Kuld Paabulinna“ peremees, hiiglakasvuline võorastemaja omanik Whist, kes oma määratusuure kerega akna kat-

tis ja kes, kui ta Asbjörn Kragi ära tundis, täielikult paisus vihast ja karjus:

„Teie! Teie — Teie!“

Nende sõnadega väljendas ta nii hästi kui võis oma jälestust ja oma kahetsust juhtumise üle. Selle hiiglase sõnatagavara paistis nii eba-harilikult piiratud olevat ja tema tundmustele mitte küllalt õhku andvat, et ta peaaegu pidi lõhkema.

Krag astus lähemale ja laskis käe ühte kõuepilve niiskesse volti kaduda.

„Meie oleme siin, et sündmust selgitada ja kuritegu tasuda,“ ütles ta, „meie peale ei tarvitse teie seepärast pahane olla.“

„Ei, ei,“ urises hommikpilvitus, „aga sest-saadik kui ma teie nägu „Paabulinna“ nägin, on kõik need õnnetused meie kaela tulnud.“

„Ometi mitte kõik,“ vastas Krag, „sest oli juba asju juhtunud enne, kui mina end seal näitasin.“

Krag teadis, et hommikpilvitus ainult poolikult mõistab seda märkust, ent talle tegi löbu vaadata ta silmi. Nad välkusid vihaseks, nagu alati selles vägivaldses ja ebaloomulikus peas, samal ajal aga väljendasid nad sel hetkel täielikku abitust.

Siis pööris Krag teise isiku poole, kes siin seisis.

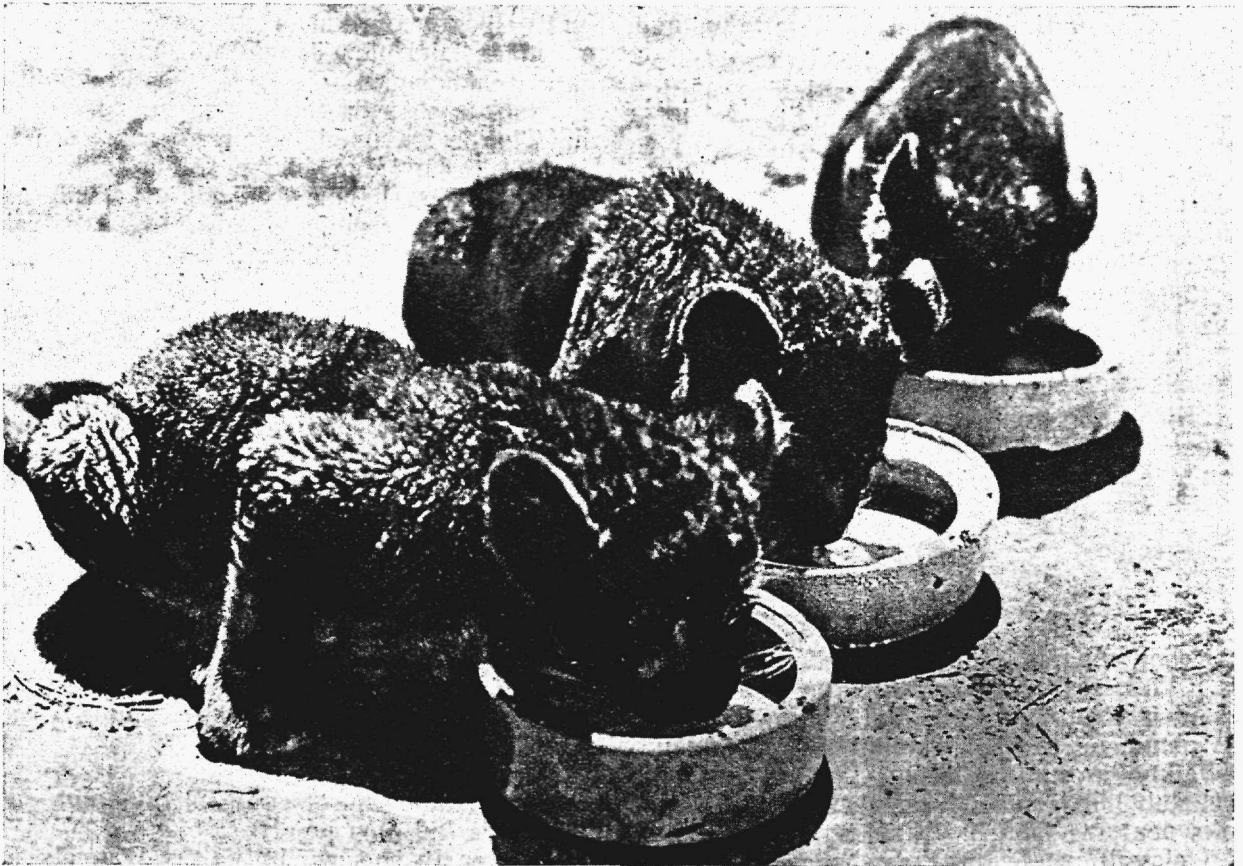
Väsinult aknapestile toetudes ja värisevate kätega püüdes lipendavat kardinat tagasi hoida — seisis Clary Singer.

Krag võttis pehmelt ta käe ja viis naise hoolakalt kõrvaltappa, kus 314 ootas. Ta laskis end tahtlikult viia, oli, nagu oleks ta Kragi hakanud usaldama.

„Kas võite endale juhtumist seletada?“ küsis salapolitseinik.

Naine raputas ainult pead.

„Ei,“ vastas ta abitult. „Ma olin välja läinud lapsele piima tooma, kes magas magamis-toas. Charlie lamas sohval ja luges. Ta oli just politseist tagasi tulnud, kus ta ennast iga päev peab näitama. Ma tulin piimaga tagasi,

Noored lõvid lõunaeinel.
(Pilt Londoni loomaaiast).

avasin magamistoa ukse ja laps magas ikka veel. Ta magab ka praegu. Kas tahate näha?"

„Ei,“ vastas Krag, „laske laps magada. Ja mis siis edasi?“

„Siis jäin akna alla istuma, kus ma kõgu aeg olen istunud seitsaadi, kui teie muult Arnoldi ära viisite. Istun akna all ja vaatan tänavale, sest ma ootan ju ikka veel, et ta iga silmapilk tagasi tuleb. Olen kindlasti veendunud selles, et Arnoldil pole mingit tegemist kõigi nende lugudega. Kui politsei teda paremini tunneks, mõistaks ta seda ka; kui teie teda tunneksite siis...“

„Siin pole mitte Arnoldist jutt,“ katkestas teda Krag, „vaid teie tapetud vennast. Kuidas leidsite kuritöö? Kas kuulsite midagi?“

„Ei,“ vastas naine, „ma ei kuulnud midagi, ma ei kuulnud sedagi, et ta raamatulehti oleks pööranud, kõik oli surmavaikne. Kõle tegu pidi olema sündinud, kui ma ära olin. Just kõle vaikus äratas mu kahtluse. Teie ei tea, kui kohutav see on, kui tund tunni järele ootad ja

öösel ei saa magada, ei, teie ei aima, kui hirmus see on, kui kõik ümberringi on vaikne, surmavaikne. Kuna ma nii istusin, läksin tõsiselt rahutuks, sest et ei kuulnud teda lehti pööravat ja lõppeks hüüdsin talle: „Charlie, kas magad?“ Ta aga ei vastanud. Seal mõtlesin: Ta magab. Ja jälle istusin tükk aega ja kuulatasin, kas ma ta hingamist ei kuule. Ma ei kuulnud aga midagi. Uks oli lahti ja ma mõtlesin: Ehk on ta välja läinud. Läksin ukse juure ja vaatasin sisse ning äkitselt mõtlesin ma, et näen koledat und, sest ta lamas jalgega põrandal ja peaga sohval ja veri jooksis otsast vaibale. Ja siis ei tea ma midagi enam endast, kuni ma akna all seisin ja karjusin, kuni kordnik mu juure tuli...“ Ta rääkis hüsteerilise sõnarohkusega, nagu see naistele närviliste vapustuste juures omane. Ta silmad olid pärani lahti ja segased.

Krag saatis ta lapse juure ja käskis teda seal oodata. Peale selle jättis ta 314 ukse juure valvama, et naine midagi mõtlematut ei teeks.

Väikeses riidepanemistoas oli Keller vahepeal hoolsa uurimise surnu kallal ette võtnud.

„Vaadake siia,“ ütles ta, kui Krag sisse astus, „on olnud vägivaldne, aga lühike võitlus, tapetu riided on rinnalt lahti kistud ja särk lõhki rebitud. Surnu näos peegeldub hirm. See pole siiski kõige tähtsam, kõige tähtsam on, et mõrtsukas on jätnud särgile selged näpujäljed. Viimaks ometi midagi, millest võime kinni hakata. Mis on siis teiega?..“

Keller vaatas kohkunult oma ametivenna otsa.

„Teie nuusutate ju õhku, nagu koer,“ ütles ta, „mis peab see tähendama?“

„Kõige tähtsam,“ vastas Asbjörn Krag poolsegaselt, „kõige tähtsam on vast see haruldane lõhn? Kas teie ei tunne seda hullu professori toast? See on sama lilled lõhn ja samad lilled.“

XXV.

Laps ja mõrtsukatöö.

Keller võpatas. Ta pidi Kragile õiguse andma. Väikeses korteris oli palju haruldaselt ilusaid ja lõhnavaid lilli. Kui Krag viimati oli siin olnud, oli ta ka lilli näinud, ent mõtelnud, et vaikne ja sümpaatlik noor naine iseäranis armastab lilli ja põlnud sellele mõttele kauemaks peatuma jäänud. Nüüd aga tuletas lilled lõhn elavalt meele hapukast, peaaegu surnuaia lõhna hullu professori toas. Ka nüüd heljus lilled lõhn tapetud inimese ümber. Vast oli see põhjuseks, et kirevad lilled värvid mõjusid äkitselt nii õudselt ja tekitasid vägivaldselt kujutelmi surma lähedusest.

„Samad lilled,“ ütles Krag. „Vaadake ainult, seal veerul seisavad just sarnased punased Jaapani päevaroosid, nagu hullu professori juures.“

„Tõsi küll,“ ütles Keller, „nende lilled ja selle tapetud inimesega on haruldane ühtesattumus, aga lilled ise ei näi mulle siin seletamatuina. Nad on kõik pärit abti triiphoonest.“

„Kahtlemata.“

„Mitte ükski hull professor pole lilli varastanud, vaid ka aiatöölisel Singeril on olnud pikad näpud.“

Selle peale ei vastanud Krag midagi. Kaua ei suutnud ta oma silmi lilledelt pöörata. Oleks keegi sel hetkel võinud lugeda ta näost, oleks ta märganud seal äkilist mõtiskelemist. Kui ta nägi kirevaid lilled värve ja tundis magusat lõhna, mis tungis ta pähe, nagu puusärgi või kabeli hingatus, oli, nagu aimaks ta esimest korda saladust, mis pidi selgitama kõik, mis nüüd paistis nii mõistatuslik.

Vahepeal oli Keller süvenenud surnu ja nä-

pujälgede uurimisse, mis paistsid teda huvitavat palju rohkem kui lilled.

Määrdinud näpujälgede abil, mis roimar oli jätnud aknalauale, oli tal kerge järeldada, et mõrtsukas oli seda teed tuppa tulnud. Vististi oli Charlie katsunud temalt sõjariista ära kiskuda, oli olnud äge, lühike võitlus, mille peale Charlie kõige ligemast lähedusest kuuli pähe sai. Selle peale oli mõrtsukas toast üsna rahu-likult ukse kaudu lahkunud.

Seda kõike seletas Keller Kragile suure ärevusega. Et mõrtsuka isikut kindlaks teha, rebis ta Charlie särgist tüki ja pani selle hoolega oma taskuraamatusse.

Paks peremees kuulas kasvava rahutuse ja huviga salapolitseinikkude kõnet, kuna need ümisesvalt ja uurivalt surnu üle kummardusid ja suurendamisklaasiga märki valgekspoleeritud aknalaual uurisid.

Ta kuulis neid järgmist ütlevat:

„Seal peab ta tulnud olema.“

„Ta on Charliet läbi lahtise akna näinud.“

„Pauk pidi kõlama sel ajal, kui kordnik teda „Paabulinna“ läheduses otsis.“

Seal urises kõuepily vihasealt:

„Peab „Paabulind“ ka selles tapmises süüdi olema, mu herrad?“

Krag vastas talle:

„Teie näite muretsevat rohkem oma võõrastemaja kui oma poja eest.“

„Tema on ju surnud,“ vastas kõuepily loogikaga, mida keegi teine ei mõistnud. Ja lisas:

„Peale selle on ta ju alles äsja vanglast tulnud. Ta pole iialgi korralikult tahtnud töötada. Ehk hoiab surm teda, et ta jälle uuesti sinna ei satuks.“

„Kas teie teate, kas tal oli vaenlasi?“

„Ma ei tunne ta vaenlasi, veel vähem ta sõpru.“

„Kes on saatnud teie järele?“

„Ma arvan, see oli mõni kordnik. Mina aga telefoneerisin arstile.“

Krag andis talle nõu tütre ühes lapsega oma juure koju võtta.

„Kõige parema meelega,“ urises kõuepily kibedalt ja nukralt, „ja sinna peab ta jääma. Ma poleks teda iialgi pidanud ära andma. Kõik õnnetused on juhtunud seitsaadik, mil ta mu maha jättis ja selle maalriga ära läks.“

„Maaler?“ küsis Krag. „Kas mõtlete aiatöölisi Singerit?“

„Minupärast võite teda nimetada ka aiatööliseks. Tal pole iialgi kindlat tööd olnud. Kui ta minu juure tuli, oli ta maaler. See on tema, kes kõik paabulinud minu hotellis maalinud. See on nüüd ka ära. Selle olete juba kinni võtnud, ja seda seal sees ei saa te enam kätte. Ma lähen nüüd ja võtan oma tütre ühes, t e d a e i

Hiiglatormist purustatud St. Martini kirik Düsseldorfis.

Esimesel suvistepühal paiskas hiiglatorn S. Martini kiriku torni kõrvalseisvale majale, mis suuremalt osalt purunes. Nagu ajakirjadest näha, on viimasel ajal tormid mujalgi suuri hävitustöid teinud, nii näiteks alles hiljuti Põhja-Ameerikas, Ohio osariigis, kus hiiglatorni ohvrina hävines hulgaviisi ehitusi, sai sadandeid inimesi surma ja palju haavata.

pea teie igatahes kätte saama ja mind ka mitte, kui teie ka kümmetuhat kuradit meie peale äsitate, et meid õnnetusse saata."

Kaua aega polnud kõuepily nii mõjukalt enast tühjendanud ja ta hingas raskelt pärast suurt jõupingutust.

Krag hoidis teda mantlivarrukast tagasi.

"Üks minut veel," ütles ta. "Kas Arnold Singer tõesti on maalinud paabulinnud?"

"Jah."

"Hästi tehtud," ütles ta. "väljapaistev maalriand, natuke ebaharilik ja degenereeritud, ent üsna hea."

Krag avaldas oma arvamist lillede ja kunsti suhtes, nagu oleks ta seda mõnel kunstinäitusel teinud. See kõlas veidralt sel koleduskohal, kus politseikiivrid läikisid, hirmunud rahvahulk vihma käes lipendavate eesriiete all ootas, verine korjus toas lamas ja kuulda oli naise meeltheitvat nuttu. Krag seisis ikka veel ja imetles lilli, kui Clary Singer lahkus majast lapsega kätel ja hiiglase saatel. Kui ema parajasti tahtis üle läve astuda, ärkas laps ja pani ümmargused käekesed ema kaela ümber, kuna ta silmad, mis hiilgasid tervisest ja unest, langesid kordnikkude läikivaile kiivritele. Ses lapse pilgus, mis väljendas süütust ja mängu, tõusis vastolu elu vaga alguse ja raske ning hädasohtliku arenemise vahel kõrguse harjale. Kui laps ära oli, ilmus viletsus siia riisunud majja kohelikordse meeletusega.

Kuid politseiametnikud saavad näha niipalju sarnaseid asju, et see neid viimaks enam ei liiguta. Seepärast polnud Kelleril raske jälle võtta politseilikku tooni.

"Mõrtsukatöö on toime pandud veerand tunniga, kui Clary Singer ära oli piima toomas. Täpselt samal veerandtunnil oli kordnik 314 vanglanägu taga ajamas majade rägastikus. Vanglanägu pidi end varjama sel hetkel siin ligidal. Vististi on ta mõrtsukat ka näinud või on ta ise mõrtsukas olnud."

"Olen nõus," ütles Krag.

"Ja kuna meil on näpujäljed," jätkas Keller, "on meil kerge kindlaks teha, kui kaugelt viimane oletus on õige."

Enne kui tund möödus, oldi järgmises selgusele jõutud:

Näpujäljed tapetu särgil osutasid meest, kes äsja oli vanglast vabaks saanud, kus ta oli istunud rõõvmõrtsukatöö eest.

Mehe nimi oli Georges.

Roimarite albumist järele vaadates, selgus, et Georges ja „vanglanägu“ olid üks ja sama isik.

Charlie tapja oli siis see mees, keda 314 oli taga ajanud. Sarnast tulemust olid mõlemad salapolitseinikud pooleldi oodanud.

Mida aga mitte ei oodatud, oli seletus roimarite albumis, kus muu seas seisis:

Georges, sündinud 1879, enne tüürimees purjek „Eddystone'il..."

"Ma oleksin võinud vanduda, et ta oli merimees," ütles Keller, „niihästi oskas ta ronida."

"Eddystone," ütles Asbjörn Krag mõtetes. „Nüüd oleme jälle jõudnud muinasjutuluuletaja ja heledate Hispaania värvide juure. Sest „Eddystone'ilt“ on H. A. Andersen kadunud, mitte „inetu halli pardikese“ kirjutaja, vaid tema nimekaim Hans Christian Andersen, Bilbao kaelaräti omanik."

XXVI.

Sõrmed.

Edasi said nad vanglas teada, et Georges pärast möödunud trahviaega oli vabaks saanud umbes kuu aja eest. Ta ülalpidamine vangistuse ajal polnud mitte eeskujulik; paar korda oli teda karistatud distsiplinaar korras, viimane kord vastuhakkamiskatse eest. Vangla õpetaja andis temast tunnistuse, et ta oli haruldaselt salalik, vastuhakkaja ja riikakas inimene. Vangistus polnud avaldanud tema peale mingit head mõju, kirjutas õpetaja ja lisas: „Vististi oli vabaduse kaotus avaldanud kõlbliselt rikkuvat mõju selle mehe peale, kes varasemast noorusest oli nautinud vabadust kõigil ilmameredel."

Nüüd oli esimeseks ülesandeks Georges kinni püüda, ja salapolitseinikud lootsid kindlasti teda varsti tabada, sest teated olid igale poole laiali saadetud, ning sarnase silmatorkava välimusega mees ei võinud end kaua varjata.

Haruldane asjaolu aga ümbritses viimast mõrtsukatööd, et salapolitseinikud ei jõudnud selgusele, kas oli siin tegemist otsekohe mõrtsukatööga, või mõrtsukatööga endakaitseks.

Mis eesmärgiga luuras Georges abt Montrose aias Kragi ja dr. Wide järele?

Oli midagi ühist Montrose kurbloo ja vaese hullu professori tapmise vahel?

Mis toetas oletust, et ta oli osa võtnud neist kuritegudest?

Üks Strantz'i mõrtsukas kuulus „Eddystone'i" meeskonda. Vanglanägu oli varemalt olnud tüürimeheks sel laeval.

Vanglanägu oli nähtud „Kuld Paabulinnu" koridoris Strantz'i tapmise eel.

Kõik need kõrvuti seisvad asjaolud ei võinud kuidagi olla juhuslikud.

Edasi — ta oli põgenenud 314 eest... (tähendab ta südametunnistus polnud pulhas).

Nüüd tulid aga vasturääkivused (nii järeldasid salapolitseinikud). Kas tappis Georges Charlie seepärast, et politsei tal kõvasti kan-

nul oli ja et Charlie takistas teda Husaariteele põgenemast?

Või — oli ta juhuslikult Charliet kohanud ja tal oli oma kindel põhjus tapmiseks?

Politseinikud kaldusid viimasele arvamisele, sest Georges polnud nähtavasti teinud ühtki katset vägivallaga tungida läbi majaukse (õuevärav oli lukus, mitte riivis); ta oli otsekohe läinud lahtise akna juure. Charlie, kes diivanil lamas ja luges, oli õuest kergesti näha.

Siin lisas Asbjörn Krag järgmised üldised märkused:

„Kõik osutab sellele, et Georges on sattunud rea juhtumiste läbi Arnold Singeri õue. Et kordnik teda kogu aja taga ajas, on ta hiilinud tänavalt tänavale, tagaõuest tagaõue. Ta tundis muidugi kõiki hiilimisteid vanas linnajaos Taeva tänava ja Husaritee vahel. Ta teadis, et pääseb läbi Arnold Singeri värava Husaariteele. Kui ta aga õue tuli, nägi ta läbi lahtise akna Charliet, kes lamas diivanil ja luges. Ta unustab oma isikliku kardetava seisukorra, unustab, et võib pääseda läbi värava, teda valdab äkitselt üleskerkiv, taltsutamatu mõte, et tahab tappa just selle mehe, kes seal lamab. Ja ta teostab oma mõtte, ehk küll teab, et kordnik on kannul. Et ta siiski pääseb, selle eest peab ta tänama juhus, ent mitte oma osavust. Miks on ta selle mõrtsukatöö korda saatnud?“

Keller, kes oli süvenenud vanglaõpetaja raporti ja näpujälgede protokollile, oli Kragi kuulnud ainult poole kõrvaga.

Nüüd vaatas ta üles.

„Ma olen alati kujutlenud,“ ütles ta, „et hullumeelne tapmisaamias talitab täpselt nii.“

„Hullumeelne,“ ütles Krag, „seega tühi-neks ju oletus, et ta on abt Montrose kurbloos kaassüüdlane. Peale selle on see vana ebausku, et tapmisaamias hullumeelsed sarnasel viisil talitavad. Kui Georges siht — või nagu teile rohkem meeldib — tema instinkt oli tappa mõrtsukatöö pärast, siis oleks võimalikum olnud, et ta oleks revolvriga vastu läinud kordnikule, kes teda taga ajas. Ei, ma usun kindlasti, et Georges on olnud täiel mõistusel kogu aeg. Alguses on ta siht olnud kordniku käest põgeneda; siis aga, kui ta jõudis Arnold Singeri maja tahaõue, on ta näinud läbi lahtise akna Charliet — ja silmapilkse meeletuleku mõjul on ta nii talitanud.“

„Millise meeletuleku?“ küsis Keller.

„Meeletuleku, mis valdab inimest, kui ta näeb end lõppeks eesmärgile olevat jõudnud.“

„Kas arvate, et Charlie oli eesmärk?“

„Charliet tappa oli Georges eesmärk.“

„Miks polnud ta teda varemalt tapnud?“

„Et ta teda varemalt polnud veel leidnud.“

„Kas arvate, et ta hukkus meie läheduses

Traavel „Kerge“.

Foto Akel.

Võitis oma väledusega hippodroomil 29. juunil hõbe pange. Pildil talutab hobust-võitjat tema omanik hr. Venter, võiduhinda, hõbe pange, käes hoides.

seepärast, et arvas Charliet leida meie selt-sist?“

Seepeale ei vastanud Krag midagi. Ta kehtas ainult õlgu — liigutus, mis võib tähendada, et midagi ei teata, ehk jälle, et väga palju teatakse.

„Miks pidi aga Charlie surema?“

Sama paljuütlev või mitte midagiütlev liigutus.

„Kummaline.“ jätkas Keller, „kuna oleme tegevuses esialgse kuriteoga, abt Montrose mõistatusliku kadumisega, tungib üks ootamatu sündmus teise järele meie kallale. Vaevalt on aga sündmused juhtunud, kui selgub, et nad kõik on teineteisega ühenduses, et nad põimuvad teineteisega, nagu pärjalehed. Mis peab aga see tähendama, et meie ei aima midagi sellest, mis on tulemas ning et mõrtsukatöö mõrtsukatöö järel ootamatult meile kaela langeb? See ei tähenda muud midagi, armas Krag, kui et meie ikka alles kobame pimeduses. Ja ses neetud lootusetus olukorras haarame meeletutele kõikusugu meeletute lahenduste järele. Kas teate, mida mõtlesin sel hetkel, kui nägin mõrtsuka näpujälgi Charlie särgil?“

„Te mõtlesite hetkeks,“ vastas Krag, „et need jäljed on abt Montrose näpudelt.“

„Jah,“ möönis Keller ja vaatas üles. Ta hääli kõlas erutatult, ta ei suutnud sõnagi lausuda. Veri tarretas üksi sest mõttest.

Varsti selle peale ütles ta tasa:

„Teie naerate?“

Krag läks jälle tõsiseks. Ta jahmatas, nagu oleks teda äratatud sügavast mõtisklusest.

(Järgneb.)

F A K T.

Hispaania jesuiidi LUIS COLOMA*) novell. Eesti keele -op.

Mina ei mõistnud.

Kas mõistad sina, armas lugeja?

Kahtlen... Kuid mis sest!

Näe, milles lugu.

Ja see lugu on nii värske mu mälestuses, et näib, nagu oleks ta alles eile juhtunud.

...Kuid muuseas oli see 1870. aastal; lähenes Sedani katastroof. Bismarck süütas tiku Hispaanias, et leeki Prantsusmaale heita. Napoleon heitis kinda kahe uuima inimeste tappeviisi — Chassepot' püssiga ja Christophe'i kuulipriitsiga — vahele. Wilhelm tõstis selle kinda Emsis üles hiiudega: „Sõda! Sõda!“

Kuid mina, vihates neid isandaids, kes nii palju kära laia maailma tekitasid, mina ise valmistasin endale voodit, kuis seda meie vendkonna reeglid ette kirjutavad. Ma ohverdasin sellele lihtsale toimingule sama palju hoolt ja sama palju kunsti, kuipalju seda raiskas Moltke, geniaalne Moltke, kui ta sõjaplaani välja töötas ja kellele oli antud saavutada Sedani all nii kolossaalset edu.

Tol ajal oli mul madrats Kataloonia riidest, ja see madrats oli mulle õndsuse allikaks. Ta foon oli valge... igapäevane foon kuid kuipalju suurejoonelisust, kuipalju ennenägematut toredust oli sel igapäevasel foonil!

Suures medaljoonides mänglesid kõik punase toonid — kuni päikese tõusuni; tomaadisuurused õienupud vaheldusid roosidega, mis polnud sugugi vähemad heast meloonist. Kuid kuipalju ilu oli neis purpurses raames! Mäherdused meeltülendavad kurgede-karjad! Mäherdused lustilised pardid liuglesid sinna ja tänna, võimsalt oma tiibu laiutades!

Kuid peaasi peitus selles, et need loomad olid alati vaiksed ja ei seganud mu ööde rahu ilal oma kisaga. Tõendan, et tol ajal magasin oma kloostrikambris palju rahulikumat kui Wilhelm Emsis, Bismarck Friedrichsruhes, Napoleon Tuillerie's. Mind ei piiranud ei hirmud

Luis Coloma (1851—01) — Hispaania jesuiit ja kirjanik, kes oma romaanidega, mis tõlgitud kõigisse Euroopa keeltesse, äratas põnevat tähelepanu. Kirjutas ka rea novelle, jutustusi lastele ja avaldas eluloolisi andmeid XVIII aastasaja mõtlejaist ja kirjanikest.

ega petlikud maised lootused. Mu punase madratsiga, mis kauasest tarvitamisest muutus sama õhukeseks kui Hollandi lõuend, mu hästikohendatud punase madratsiga piirdusid kõik mu askeldused, kõik mu rõõmud, kõik mu uhkus.

Ah! Korts muutis näotuks ühe mu sulgistest sõpradest! See korts oli mulle kaugelt suurima tähendusega kui Euroopa tasakaal.

Tol märtsihommikul olin just süvenenud sellesse kõikehaaravasse toimingusse, kui korraga värvavaht mu imetlema pani: see lihtsüdamlik olevus teatas, et keegi mind vastuvõttetoas ootavat.

Võõruskäik?.. Sarnasel ebakohasel tunnil?.. Kahtlemata soovib mõni patukahetseja pihtida.

Meie vastuvõtteruum oli suur kõrge tuba kitsaste akendega, ja päevavalgus tungis temasse suure vaevaga. Nüüd oli ta kui minigesse kahvatusse, saladuslikku hämarusse kastetud. Läksin otse kamina juure. Tugitoolis istus naine ja tõi kuuldavale raskeid ohkeid, seejuures järjest nuuksudes; ta heitis endale ristimärke laialt ja kramplikult kärmusega, lõi vastu rindu ja kui kutsudes abi ülalt sirutas palves käed pildi poole, mis seinal just ta vastas rippus. Ma heitsin pilgu pildile: see kujutas oinast.

Mu külaline pidas hämaruses oinast pühalpildiks. Ma kukkusin naerma... Ta pööris ruttu ümber. Oli tudisev vanaeideke, rietatud herrastemaja teenijana.

— Mu isa! Mu isa! — karjus ta, kõigest kehast värisedes. — Mu käskijannale ilmus saadan!

Lugeja, on sinuga kunagi juhtunud, et kõige pühalikumal, mõnikord isegi liigutataval silmapilgul, sind sootuks ootamatult, kuid võitmatult haarab pöörane tung naerda? Sa hammustad huultesse, sa näpistad end halastamatult, sa mõtled kõige kurvemate asjade peale, — kuid midagi ei aita! Mitte midagi, mitte mingisugune inimlik jõupingutus ei hoiu selle palavikusarnase naeru väljapurskamist... Ja nii

Türgi jalgpallimeeskond,
kes Tallinnas 19. juunil jalgpallivõistlusel Eesti meeskonda võitis.

Foto Akel.

siis — sama sündis minuga vastuvõttetoas, selie vaese naise ees, kes arvas oina olevat pühapildi. Mul oli häbematust ta eksimise üle naerda, naerda metsikult, meeletult, kui lapseas.

Mu külaline kui tardus hirmust. Ta muidugi ei teadnud, et jesuiit on loom, kes ka naerda oskab.

— Jah, mu isa, jah, — lausus ta viimaks, — saadan ilmus mu käskijannale... pigemini, patune hing... käskijanna soovibki, et tuleksite ta juure võimalikult ruttu, kohe...

— Teie käskijanna? Kes ta on?

— Donna Adele.

— Donna Adele... Missugune?

— Donna Adele M.

Ja kui kaheldes lisas ta sosinal:

— Ususalgaja...

— Ususalgaja!

See nimi riisus mult hetkel mu hea tuju: ta kadus kui nõiakepi vibutamisel. Ma mõtlesin endas, et sarnasele daamile võis saadan väga hästi ilmuda, võis isegi ta ära viia, nii palju räägiti asju... asju temast.

— Teie ütlesite, — vastasin pikkamisi, — et donna Adele soovib mind näha?

— Jah, mu isa, jah. Seepärast ta mu teie juure saatiski... Tulge ruttu, Jumala pärast! Ja ärge unustage pühitsetud vett kaasa võtta.

— Kuid, mis on siis sündinud?

— Jeesus!... Jeesus!... hirmus lugu, mu isa!... Ma isegi ei tea hästi!... Olin magamiskambri ja puhastasin riideid... Käskijanna kirjutas oma kabinetis... Äkki kõlatu koputus... pimm... pamm... parkett raksus. Ja ma näen ukse vahel käskijannat — koledasti kahvatu... Ta ümises: „Seal... seal... — mu õde!... Concha!... Concha!“ Ma tardusin, mu isa, ma tardusin; ma kukkusin tugitooli ja karjusin nii, kui oleks mu kallale terve kari rotte tormanud!

— Kuid, — katkestasin ma teda, — mis imeplikku siis ses on, kui donna Adele hüüdis õde?

— Kuidas mitte, mu isa!... Ta õde suri ju kuue kuu eest... täna punkt pool aastat tagasi... Tema see talle ilmuski... Kui mitte tema, siis mitte keegi muu, kui saadan!

— Ja seda ütles teile donna?

— Kuidas te arvate, et ta mulle üles? Ta oli ju vaevalt elus... Ma karjusin, kuid ta seisis kui kivistunult... ehmunud, kahvatu... ja viimaks langes parketile kui viljakörs... Teenijad jooksid kokku, koer... mis ma nüüd räägin — kõik... Kuid mu käskijanna on nii julge daam, kelle sarnaseid kogu maailmas vähe... Ma ei räägi seda sugugi seepärast, et teda juba kakskümmend aastat teenin, ei, — mu käskijannal on sarnane tahtejõud ja veel sarnane,

millist kellelgi pole leida. Niipea kui ta silmas ukse vahel nii palju rahvast, tõusis ta üles ja ütles kindlasti, kartuseta: „Marianne, mine kutsu preester!“ Ma jooksin koguduse kiriku, kuid seal oli preester ametitalitusel: oli jumalateenistus kolme piiskopi, orel ja muuga... Siis ütles mulle Huanto Ordonez, see, kes kaupleb vahaküünaldegaga, ütles mulle, et seal on klooster ja tas terve hunnik preestraid... Ja nii siis ma tulin, mu isa, nii siis!

Polnud kerge aru saada sest pudrutamisest. Kuid üks punkt, täiesti määratu punkt, juhtis kõigepealt mu tähelepanu oma peale; ta kutsus minus esile suurima imestuse, kui saadana või koolja ilmumine: ususalgaja saatis preestri järele!

Ikka veel kaheldes küsitlesin Marianne'i:

— Kas olete ses täiesti kindel, et teie käskijanna käskis teid preestri tuua?

— Jah, täiesti, mu isa, jah, täiesti. Ta ise oma suuga ütles mulle seda... sama suuga, mille sulle ajajooksul haud. Ma kuulsin väga hästi... ma olin just magamistoa ukse vahel...

Enam ma ei kahelnud ja võtsin nõuks järgida küüruvajunud Marianne'ile, kes mind linnalabürinti pidi viima.

—Minge ees! — ütlesin talle, mitte soovides tänaval kõrvu minna sarnase vaese saatjannaga.

Ta jooksis, vaadates igasse külge kui Hoffmanni fantastiline kangelane, kes oma varju kaotanud; iga minut vaatas ta tagasi, et kas tulen talle järele, igal sammul komistas, lendas täpselt igasse oija ja astus igasugusse mustusse.

II.

Kuni me kiiresti sammusime mööda kvartaale, mis viisid ususalgaja maja juure, arutasin endas mitmesuguseid fakte, mis mulle sest isearalisest olevusest jutustati. Ma ei tunnud teda, ja pealegi elas ta sarnases üksinduses, et — ehk küll linn oli suur ja rahvarikas — sellegipoolest võis sõrmedel lugeda kõiki neid inimesi, kel oli korda läinud teda kas kordki näha.

Muuseas, ükskord peale lõunat, tulles tagasi X-i ümbruskonnast, nägin, et mööda teed liigub igi-igivana tõld — vappidega ustel ja ette rakendatud vagusate mulladega. Uppudes patjadesse, mis olid kollase sametiga üle tõmmatud, erines neist vaevalt-vaevalt mingi must vari, kuid tema vastas istus kaunis viisaka välimusega tudisev vanaeideke. Minu saatja, kes seni elab vanas Madridis, tõendas mulle, et see vari oligi ususalgaja, aga vana olevus, kes ta vastas istus, ta seltsiline, või õigemini ta lähem däämon, kuis ta naerdes väljendus.

Donna Adele M. oli sel ajal mitte vähem 60

aastat vana. Ta isa oli kuulsa perekonna vanem esitaja ja töötas auga parlamendis, kuni 1823. aasta reaktsioon ta Prantsusmaale sundis põgenema. Noorukene Adele lõpetas oma hariduse Pariisis. Ta elas kaua seal ja just ajal, kui Euroopa süda avanes leegitsevale propagandale, kui esile kerkisid romantilised kavaleerid — kahvatute nägude ja soengutega ala merovinger, — kes panid teatrid Viktor Hugo „Hernani“ ees rõõmust mürisema. Literatuurimaailma taevavõlvil säras siis kaks esisuuruse tähte, kes olid noore hispaanlanna sõbrannad: üks — Delfine H., pärastine madame de-Girardin, teine — paruness Dudevant, kes oli kuulnud nime all George Sand.

Tihe sõprus, mis ühendas neid kolme naist, asus peaaegjalikult literatuurses maitstes, mis oli ühine kõigel kolmel. Koos külastasid nad artistlikke ringe ja kuulsaimaid Pariisi salonge, mis 1830. aastatel just isearalise kõlblise valjusega ei hülganud. Austajad andsid neile huvitava hüüdnime — „Kolm graatsiat“. Räägitakse isegi, et just see kuulus trio vaimustas Louis Raibot'd, kui ta oma Jérôme Paturot's tõi esile kolme poetessi, kes vürstinna Flibustovka salongis improviseerinud — kui Korinna Kapitoolumis — üks Greeka rüüs, teine kesk-aegse rüütlilossi käskijanna kostüümis, kolmas ratsutajanna pükstes ja kõrgeis saabastes. Ma ei tea, kui palju tõtt on kõigis neis kuulujuttudes, kuid võin julgesti kinnitada, et Donna Adele ja George Sand'i sõprus oli võimas ja tugev.

Mõni aasta tagasi juhtus mu kätte „Mare au Diable“ eksemplaar, mis oli kuulsa Prantsuse kirjaniku poolt kingitud ta sõbrannale, ja millele oli kirjutatud lühike, kuid siiski palju-ütlev pühendus: „Alteri ego*“). George.“ Mitte keegi ei võinud ega saanudki teada, mis pärast ususalgaja keevast Pariisi elust loobus — see sündis aastat viisteist tagasi neist sündmusist, millest kõne, — ja mattis enda vanasse vanaisa-maija, asudes sinna ühes vanema õega. naisega kõige igapäevasevõimaga, kuid äärmiselt heasüdamlikuga.

Ta ei võtnud ühtki elavat hingelist vastu ja sõitis välja ainult kinnises tõllas. Kogu tema eluea polnud veel keegi näinud, et ta oleks armulaual käinud: kunagi ei läinud ta kiriku, aga kui ta ümbruskonna preester esimest ja ainust korda ta juure ilmus visiidiga, siis ütles ta viisakalt, kuid kindlasti ära teda vastu võtmast.

Rahvas kutsus teda ususalgajaks nimetatud kombevastaste tegude ja ta õpetatud daami kuulsuse pärast. Haritud inimeste keskel

* Teisele minale.

vaieldi, et ta oma rikkaliku vabaaja pühendab raamatute kirjutamisele naiste vabastamisküsimuse üle: see raamat, kuulu järele, pidi tegema palju käre. Kordan, ma ei tea, kuipalju tött võis olla ikõigis neis kuulujuttudes, kuid — võin julgesti kinnitada —, et 1867. aastal, kui New-York'is astus kokku esimene miiting, mis nõudis naistele valimisõigust, siis üks solidaarsuse avaldusist, mis sai agiteerimiskomitee, oli ususalgajalt. Ma ise lugesin ta nime nimestikys, mis oli avaldatud „North American Review“ Bostoni väljaandes.

Samal ajal, kui kõik need mälestused tuuliskeeruna mu peas vuhisesid, sattusin ma mõttele, mille peale enne kunagi polnud mõtelnud: see, et ususalgajat, vaatamata täielise usulise tunde äraoleku, vaatamata ümbruse, kelle seas ta suurima aja oma elust mööda saatnud, rikkuse, vaatamata ekstsentriliste kommete peale, teda siiski kunagi ei süüdistatud milleski, mis ta ausse oleks puutunud. See näis mulle imeliku ebakorrapärasusena. Kunagi pole veel metsik sibul kasvatanud roose ja umbrohi lumivalgeid liiliaid!

Tunnistan sulle, lugeja, et ma vaid pääsin sellest vasturääkivusest, niipea kui lubasin endale valeoletuse. Ma ütlesin endale, et donna oli nooreseas, oletame, üks neist Lucrecia'ist, kes suurepäraselt on kaitstud nende au ähvardavate kiusatuste eest — nende nägude piginetusega.

Viimati jõudsin tontidemaija. Siin veel kord, mu kannatlik lugeja, pean tunnistama sulle, et ma — ehk küll sel hetkel juba rahu ja tasakaalu omandasin, mis ilmuvad inimeses, kes pole vähe aastaid elanud, — ikkagi selle nagu mahajäetud lossi ees tundsin mõnesugust värinat, mis sarnanes hirmule.

Maja oli vana, väga vana; raskete, nikerdatud väravate kohal rippus määratu vapp. Need väravad kui endast avanesis meie ees: meid nähtavasti oodati.

Esiti läksin läbi toreda õue: siis sammusin üles mööda laia marmortrepi astmeid, mis viis mu lõputusse galeriisse... raske kahepoolse punase eesriide ette.

— Astuge sisse, mu isa, — ütles ta mulle, — ma lähen käskijannale teatama.

Leidsin enda väikeses neljanurgelises saalis, mis oli kena, direktoriumi-aegse pariislanna väärt. Selleks, et illusioon oleks täieline, ei jätkunud ainult merveilleuse'i Rooma stiilil kanapeel, mis leidis ühes toanurgas.

Tõtsin silmad ja nägin kohe portreed, mis oli maalitud imeilusate värvidega; ta kujutas naist aastates kolm- või nelikümmend — m-me Roland'i.

„Vabadus, kui palju kuritegusid ei sünni sinu nimel!“ — võis raamilt lugeda.

— Ilus tarkõõna! — mõtlesin, — aga kui kahju, et kuulus vabariiklanna alles siis selle lausus, kui tuli tema kord minna tapalavale!

Just selle portree vastas asetses teine, palju hilisemast aegjärgust ja alam oma vääriuse poolest. Ta kujutas noort inimest, kahvatu näo, kõrge otsaesise, pikkade mustade juustega; kaelaga, — mähitud kaelarätti, mis ulatas kõrvadeni, büstiga, mis nõõritud redingote'i — voltidega taljel: see oli Victor Hugo tol ajal, kui kirjutas oma romantilised draamad. Kuid tähtsaima koha omas portree, imekena kunstitöö, võib olla Davidi oma tema andekamast ajast: see oli daam, rietatud valgesse ja istudes aias lehtedega kaetud pingil, raamat käes. Raamatu kaanel võis lugeda pealkirja: Lelie.

— Lelie! — ütlesin endale, — romaan, mida ei sõandanud lugeda isegi Chateaubriand, — aga tema ju, vaatamata kogu oma müstitsismi peale, polnud kaugeltki väiklane. Lelie!. . Kõige hukatuslikum töö George Sand'il, sel kardetaval geeniusel, kes oma sule — nii terava otsaga kallas nii palju mürki!..

Prantslanna-romanisti jalge ees — see oli tõesti tema — lamas poolküüjekil ilus noormees, kes hoidis suus suitsevat piipu ja, näis, väga vähelepanelikult kuulas. Kas pidi võima selle noore inimese, kes näis veel lapsena, graatsilisis näojoontes, kas pidi neis võima tunda ususalgaja enda — kuuekümmneaastase eide, kellega pidin minuti pärast esimest korda seisma silm silma vastu — näojooni?

Äkki avanes väike uks, osavalt maskeeritud roheline riidega, millega seinadki olid kaetud, ja minu ees seisis jälle mu Ariadne.

— Astuge sisse, mu isa! Käskijanna ootab teid!

III.

Ma astusin sisse ja jäin imestusest ukse vahele seisma.

Ususalgaja polnud sugugi see karrikatuur, keda ma endale ette kujutasin, polnud piginetu ja must „kuni — et kas või higistada tinti“, nagu ütles Ludvig XIV m-lle de-Scudery'st. Ei, vastuoksa, see naine oli hoidnud seni jäänuseid sest põhjatust ilust, mis tol ajal, kui kuulus trio oli veel lahutamatu, pidi näima terava kontrastina pariislanna Delfine H. ebamaitsele ja Berri-maakondlase George Sand'i jämedatele kommetele.

Ta istus sügavas, punase siidiga kaetud tugitoolis kamina lähedal, milles leegitses hele tuli.

Ehk küll toas oli väga palav, värises ta kogu kehast. Ma astusin kaks sammu ette-

poole. Ta tõusis suure vaevaga püsti, ja siis võisin ma imestusega hinnata ta kogu suurepärasust, mida polnud isegi aastat seitsekümmend jõudnud painutada. Juuksed olid tal valged kui lumi ja keerlesid käharatena. See juuste valkjus piiras iseäranis efektselt ta näo tumedat jume, aga mustad kui süsi kulmud andsid ta näole energilise, peaaegu järsu ilme.

— Kahetsen väga, et tülitasin teid, mu isa, — ütles ta, — kuid see Marianne ei saanud mu korraldusist õieti aru ja tuli teie järele, ehk ma küll saatsin ta koguduse preestri järele.

Ma kuulasin, imestunud; kunagi polnud ma kuulnud häält õrnamat, kõrvu paitavamast. Sarnane harmoonii selle naise huultel pani uskuma simeenide muinasjuttudesse. Kuid imestus ei seganud mind aru saamast, et nende viisakate fraasidega m-me ususalgaja pehmelt seda mõista andis, et olen üleliigne tema majas. Mõteldes juba minna, ütlesin talle:

— Teie ei tülitanud mind, donna, aga kui seal on eksitus...

— Oo! ei! — hüüdis ta elavalt, — jääge, palun teid! Nii on parem... Ja pealegi võite viimaks mitte halvemini koguduse preestrist anda mulle nõu ja seletada mu kahtlusi.

Meie istusime. Mõne hetke valitses piinav vaikus, kuis harilikult, kui peab kõnelema hakama piinlikust asjast. Viimati ütlesin:

— Teie teenija jutustas mulle, et te täna hommikul suurt hirmu tundsite.

— Hirmu?! — hüüdis ta ja puuris musse oma imestunud vaate, nagu mitte aru saades mu sõnade mõttest, kuid samal ajal ise üleni värisedes. — Hirmu? Ei! — jätkas ta, vaikides minuti, — imestust... arusaamatust... Kunagi ei uskunud ma sellesse... Pariisis tundsin ma väga hästi Allan Chadeck'i, kes tihti peale muga juttu vestis mitmesuguste spiritistlike nähtuste üle... Kuid ma naersin kõigi nende lapsikuste üle... Aga nüüd!

— He-he! — mõtlesin eneses, kuulates ta sõnu, — saadana külaskäik pööris ta ateistist spiritisti.

Ja pannes käed talaari all risti, valmistusin teda kannatlikult lõpuni kuulama. Ta jätkas:

— Ma ei tea, kas teile juba öeldi, et mul oli õnnetus kuus kuud tagasi kaotada oma ain-sama õe... oma vaese Concha...

Ma noogutasin tõendavalt pead.

— Ta oli suurepärase naine... õiglane... kaunistigi...

Mõteldes, et ta ütleb „fanaatiline“, vaatasin talle kaastundlikult otsa.

— Kaunistigi jumalakartlik, — lõpetas ta, — ja mitte iseäranis arenenud. Surmavoodil määras ta mu oma testamenditäitjaks ja lisas juure,

et jätab mu hooleks otsustada, kui palju palveteenistusi tuleb pidada ta hingerahu eest.

Mulle näis, et ta seejuures veidimärgatavalt naeratas.

— Ma ei pöörnud palju tähelepanu sellele viinsele korraldusele, — jätkas ta. — Tunnistan, et olin ebaõiglane. Kuid ma sain sest alles palju hiljem aru, ja siis — see oli viisteist päeva tagasi — saatsin kirja koguduse preest-rile, paludes teda igal hommikul — kuni järgmise korralduseni — palveteenistust pidada mu surnud õe eest. Viisteist päeva palveteenistust! Just täna lõppes see tähtaeg, ja ma kirjutasin uuesti preestrile kirja, milles teatasin, et ta homsest peale lõpetaks igasugused kiriklikud palved donna Concha X-i suhtes. Neli rida — ja seega oli asi lõpetatud. Polnud ainult veel allkirja. Ma juba haarasin sule, et... kui korraga tundsin midagi rasket, määramatut hirmu... Mulle näis, et ma pole ükski, et seal, paremal pool, seisab mu kõrval mu õde... Olin kuulnud, et mõned inimesed tunnevad sarnast hirmu pimedas... Suure jõupingutusega vabastusin sest närvlikust tundest ja kirjutasin pead pöörmata kirjale alla. Kuid kauem polnud mul enam jõudu tagasi hoiduda: kirjutasin nime viimast silpi, pöörsin järsku ümber.

Ja sealt, mu isa, algab kõige kohutavam. Seal sündis see, mida püüan mõista, kuid mida siiski ei mõista... Ja siiski on see fakt... Jah, kahtlemata, mul pole ses kõige vähematki kahtlust. Tugitooli kõrval, mil istusin, nägin midagi... midagi sarnast, mida ei või lähemalt kindlaks teha, sest see oli viirastus, kuid viirastust on raske kirjeldada. Kuid ma nägin seda, ütlen teile, nägin sama selgesti, kui praegu näen teid... Teda on võimatu kirjeldada... Võib vast öelda, et see oli suitsusammak, mis kerkis tihenevast hämarusest... Ta oli kehastamatu, värvitu, hääletu... ja ta elas siiski, elas, kannatas, — ma tundsin seda väga hästi! Vaadeldes määramatuid näojooni, märkasin pea ses hämaruses varju, isegi mitte varju, vaid varju vastupeegeldust. Ja see vari oli tema, oli Concha! Kaks silma... tema omad... vaade kurb, väga kurb... kui paluv... kaks suurt pisarat veeresid neist silmist!

Ma söötsin sarnase rutuga, et mu tugitool lendas vastu klaasust, ja klaasid purunesid pihuks ja põrmuks. Vari liugles pikkamisi, jõudis laua juure, mil ma äsja kirjutanud, ja siis... see on kohutav, mu isa... ja siis see ilmuvus, mis näis hämarusest koos seisvat, tihenes veel enam. Suitsukeel erines tast, viivitas hetke, sirutus siis piigina välja, lasunes mu kirjale ja pikkamisi, kuid ühe pühkega kustutas mu allkirja!

Lõpetades oma kõne, värises ususalgaja üleni.

Ma olin veendunud kõiges ses mitte vähem temast.

Ja siiski?

— Siiski, — vastasin ma, — kas teie ei arva, donna, et see kõik võis olla ainult teie kujutluse vili? Ja ma mõtlen, kas teie ise ei kustutanud sööstes allkirja oma mantliäärega või kleidikäisega?

— Ei! Ei! Ei! — karjus ususalgaja, — mul polnud mantlit seljas. Kuid käised, vaadake ometi!

Ja seda öeldes sirutas ta ärritatult mu poole oma mõlemad käed, mil näisid ta halli, ümber keha pingul riietuse käisekesed, mis olid laiadest lumivalgetest pitsidest, kuid millel polnud näha vähematki tindijälge.

— Kuid, mis mind heidutab! — hüüdis ta, mitte enam mu eest oma hirmu varjata püüdes. — Vaadake, mida tahaksin teada... Kas arvate võimaliku olevat, et kadunu hing tuli sealt maailmast ja segas nende palvete kaotamist, mida ta vajab?

— Jah, — vastasin ma kindlasti, — ma arvan selle võimaliku olevat, kuid mõtlen, et see küllalt tõenäoline pole. Ma arvan selle võimaliku olevat, sest Jumala võim on piiritu ja kui te minuga ses ühel arvamisel olete, et Jumal olemas, pole teie võimises tema võimisi eitada. Aga kui teie juba ei eita Tema võimisi, siis seda enam pole teil võimalik selle üle vaielda, et Tema neid ilmutab. Ma arvan selle vähe tõenäolise olevat, sest Jumal kasutab harilikult oma sihtide saavutamiseks loomulikumaid abinõusid; üliloomulikkus esineb kaunis harva, eriti harva ja, kordan, sageli loomulikkude nähtustega, mis meile aga veel küllalt tuntud pole. Kuid öelge mulle, donna, kas teie ei kannata unetute ööde all? Kas te läinud ööl hästi magasite?

— Vahetpidamatult seitse tundi, — samuti kui kõik viimased viisteist aastat.

— Kas te ei ärritu, ei muutu närvlikuks, kui meeletulete oma õe surma?

— Ei, mu õde oli üsna igapäevane naine; meie vahel polnud midagi ühist intellektuaalses suhtes ja ta surm ei liigutanud mind palju. Aga kui ma juba polnud ärritatud tol hetkel, kui nägin ta laipa, siis — arvake ise — mispärast pidin siis seevõrra närvlik olema kuue kuu pärast?

— Aga kui te algasite kirja, võib olla, tundsite kui südametunnistuse piina, kahetsust selles, näiteks, et te ei täitnud lahkunu tahtmist?

— Südametunnistuse piina? Mitte sugugi! Ainuke meelepaha, mida siis tundsin, oli välja kutsutud seega, et palveteenistuste peale oli

asjata raha raisatud, mida targem oleks olnud jagada vaestele või isegi otse aknast välja visata.

On võimatu edasi anda, millise hirmuäratava veendumusega ta ütles neid sõnu — „otse aknast välja visata“!

— Kuid äärmisel juhtumisel, — käisin ma peale, — mõtlesite sel momendil ju oma õe peale? Ja kas te polnud kurb, et te ei täitnud ta viimast soovi?

— Ei, ma ei mõelnud millestki sarnasest. Just aga enne seda kirjutasin kirja Pariisi, ja see kiri oli mulle suure tähtsusega; ta haaras mu mõtted sellani, et ma vähemalt kolm korda eksisin ses neljas reas, mis koguduse preestrile kirjutasin. Oo! ei, ei! Kui ma kirjutasin, siis, tõesti, ei tulnud mulle isegi pähe, et seal juttu on mu õest.

— Aga, — vastasin ma, — meeltepettus ei olene üksi sellest: ta allikas peitub mõnikord mõnesuguses füüsilises nähtuses. Kas valgus otse teie kabinetti tungib? Kas ei võinud sealjuures optilist lummust olla? Võib olla, vastupeegeldus, kiirtemurd?

— Ei usu. Kuid oletame seda. Aga millega seletate siis seda fakti, et nähtus, mis ilmus vastupeegeldusest, kustutas kirjal allkirja? Olge lahke, kiri on veelgi seal. Vaadeldge teda tähelepanelikumalt. Ta purustab kõik meie kahtlused.

Ususalgaja vaatas irooniliselt mu peale, maitstes ette täielikku võitu. Nüüd vahetusid osad: mina olin uskumatu, tema — apostel. Kuid ma ei tahtnud taganeda ja protesteerisin.

— Kuid lubage, kas teie ise juba vaatasite seda kirja?

— Tunnistan, et mul ei jätkunud seks julgust.

— Ma peaaegu ei tunnistanud temale, et ma ise sugugi temast julgem polnud. Kuid ma läksin juba nii kui nii liig kaugele, et võimatu taganeda, ja seepärast püüdsin kuidagi oma ärevust varjata.

— Lähme, donna! — ütlesin lihtsalt.

Minnes kabineti ukse juure, jäime mõlemad kui vanaaegsed thebealised sfinksi ees hirmust vaikides seisma.

Kas meil küll jätkub julgust sisse minna?

Ma läksin esimesena.

See oli väike buduaar, möbleeritud sama maitsega kui tuba, millest just tulime. Tagapool oli näha kirjutuslaud, kuhjatud paberitega. Selle laua peal oli väike pult perlmutterivõõbaga, ja selle puldikese keskel valgendas postpaberi lehekene, millele oli kirjutatud mõni rida, ja selle all asus horisontaalne pikk ja kitsas tindijalg. Me vaatlesime veel tähelepanelikumalt. Ususalgaja — hirmust suurte, pärani-

avatud silmadega liikus esimesena edasi, läks väikese puldi juure, haaras väriseva käega paberi ja ulatas ta mulle.

Jah, allkiri sel oli laiali pühitud.

Alla surudes oma kohmetust, vaatlesin külmavereliselt kirja, keerasin teda igasse külge, vaatasin vastu valget. Jah! Ususalgal oli õigus. Ei, ei, seal polnud sugugi tindijälge, mis tekkinud, et kirjutatud mööda midagi üle libisenud, — seal oli tume riba, naha karva, ainult väga õrna varjundiga; ta sarnanes ärapõletatud jäljele, mis jääb pergamendile mingi kuumutatud asja puutumisest!...

Ma vaatasin ususalgaja peale: ta seisis, toetudes ukse najale, ja oli sellani kahvatu, et teda võis surnuks arvata.

Ma võpatusin. Hirm haaras mu. Mu käed värisesid mitte vähem tema omist.

Pöördudes tagasi saali, rääkisime palju, palju. Tõesti see naine oli däämon, kuid däämon imestamisväärsete teadmistega...

IV.

Kolm aastat hiljem, viibides väljamaal, sain postiteel teate donna Adele M. surmast, surnud X-is 24. aprillil 18⁺⁺. aastal, peale seda, kui oli armulaual käinud!

Testamendis põlnud sugulasi nimetatud. Matmisel viibis ainult vaimulik. Ma ruttasin palvetama Issanda poole ta hinge eest. Selleks ei sundinud mind mitte üksi ligemisarmastus, vaid ka mälestus sest kahest kurvast, väga kurvast silmast, mis vaatasid nii paluvalt, sest kahest kuumast pisarast, mis vaikselt veeresid viirastuse — mis pimeduses tihenevale suitsule sarnanes — kuivetanud palgeid mööda.

MÕNDASUGUST.

Näo ebasümmeetrilisus saab selgesti märgatavaks, kui ülesvõttel (pahemal) nägu poolitada ja uuesti kokku seada kord pahematest (keskel), kord parematest (paremal) pooltest.

Inimnäo ebasümmeetrilisus.

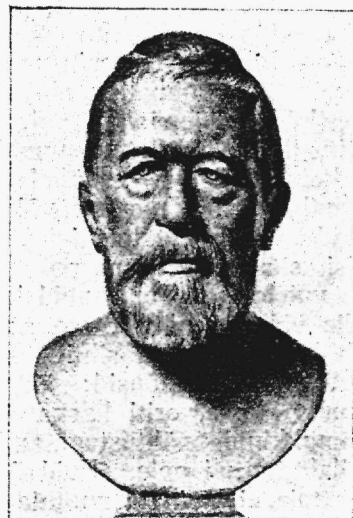
Kui nägusid enda ümber tähelepanelikult vaadelda, võib peagi märgata, et ainsamgi inimnägu pole ehitatud täiesti sümmeetriliselt, vaid suuremal osal nägudest on see mõlemate näopoolte erinevus isegi silmatorkav. Sümmeetrilised pead on ainult maskidel, nukudel ja vaateakende halbadel vahakujudel, mispärast need siis ka ebahuvitavalt, surnult, „maskiliselt“ mõjuvad.

Inimnäo parempoolne osa näib pahema kõrval tugevamana, laiemana, parempoolne põseluu on kandilisem, parempoolne oimukoht pöörduv teravamana tahapoole, kuna pahem ümaramana esineb, ja paremal tõuseb silmakulm kõrgema poognana kui pahemal. Eriti silmapaistvaina esinevad need nähtused siis, kui inimpea päevapildistada, ja siis kord paremad, kord pahemad pooled üheks pildiks liita. Siis paistab selgesti, et parempoolne näoosa on laiem, põseluud tugevamad, silmakoopad suuremad, nina tugevam, silm elavam ja näo ilmemeäng mõjuvam. Kui vaadelda muskulatuuri, siis esineb parempool tugevamana, ergurikkamana, tundelikumana ja arenenumana kui pahempool. Parempoolset suunurka võib kergemini liigutada, keelt on kergem paremale keerata, silmi kergem paremale pöörata; liigutades, näiteks naerdes, tõmbub parempool enam kokku kui pahem jne. Üldse on see ebasüm-

meetrilisus liikuvam näos palju märgatavam ja on seega iseloomulikimate nägude juures, kus ilmemeäng elavam ja teravam, palju silmapaistvam kui teiste harilikumate juures.

Kui võrrelda mõlemate näopoolte üldist muljendit, mis kõige paremini kätte saadakse seeläbi, et üht poolt tähelepanelikult vaadeldakse ja mõttes teisega kogu peaks täiendatakse, siis selgub lõppeks, et parempool on elavam, liikuvam, joonerikkam, pilk mõjuvam, lähedalt iseloomulikum. Parempoolne näoosa on karmim, enam läbitõttatud, mehise, pahem aga mahedam, naiselikum. Seepärast närvad ka mehed paremalt poolt vaadates iseloomulikumaina, naised pahemalt kauniaina. Ja palju maalikunstnikest on viisiks mehi nimelt paremalt ja naisi pahemalt maalida.

See näo ebasümmeetrilisus pole inimkeha juures ainsamaks selletaoliseks nähtuseks. Ebasümmeetrilisus on omane kogu kehale, kusjuures näiteks parema käe arenenum seisukord on üldiselt küllalt tuttav.

On nägusid, mil ebasümmeetrilisus haruldaselt silmatorkav, nagu seda näiteks siin toodud kunstnik Böcklini näol võib märgata.

N A L I.

Just tol ajal.

Sõitis võõrsille kui Mihkli poole Milla,
kõlas kui veel maanteel aisakella tillalijlla,
just tol ajal kirju rähn läks kiitsakate killa.
Laino lauldes pügas laudas lambal villa,
röövel raudteel õhku laskis silla,
põles maani maha Malta saarel villa.

Kui ta poja süda oli pohmelusest paha,
raisanud kes oli palju raha,
just tol ajal päike astus pärna taha,
hobu sale hoogsalt põllule viis saha,
kaasik oru kaldal omas kauni kaha,
prussak magav kukkus parsilt maha.

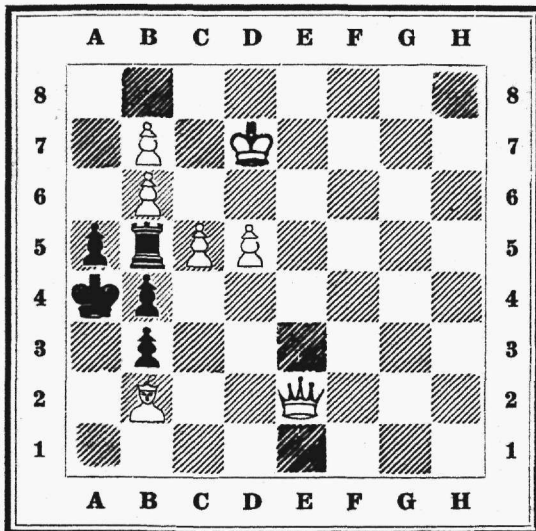
Kui ta vahti, lõvijahti pidas Senegaalis,
kui siis meri trallis vahus sinihallis,
just tol ajal Hitsu kallid hinnus tallis,
hüppetuhin, karglev õhin tundus tuulepallis,
kasski kare tusast Tuksi sallis.

Gustav Räppo.

M A L E.

Ülesanne nr. 27.

Kokku seadnud dr. E Delpy.
(Austusega mainitud „Saksi maleühisuse“ turniiril
1924. a.)
Mustad.

Valged.

Valged: K d7, L e2, O b2, S b6, b7, c5 ja d5.

Mustad: K b5, S a5, b3, ja b4.

Valged algavad ja annavad matt nelja sammuga.
A. B.

Meie kunstikaasande puhul.

Tänane kaasanne on juba kolmas Laipman sel aastakäigul. Kui „Taata Jürist“ (nr. 11) esitab meile mehe raugaea lävelt, „Mustlase Reesi“ (nr. 16) noore naisterahva lapse ja ärkava naise rajamailt, siis „Väike Alma“ on alles suuril, teineteisest nii imelikult kaugel-seisvail, kõike ümbritsevat küsivalt haaravail silmil maailma vaatav tütarlaps, lapsuke. Jällegi osutub Laipman meistriks selles, kuidas ta annab kuju sellele, mis õieti veel kujutu, kujumemata. Kui kõrvale jätame naha ja liha all olevad kondid, mis ka veel aastate kestes muutuvad täisealusem, siis on sündimisest inimesete enam-vähem püsivatena kaasa antud ta silmad, see

hingepeegel. Peegel, kui niisugune, on aga neutraalne, ta kajastab kõike, mis temasse satub. Alles aastatega tuhmub peegel, saab mõrasid ja kriimustusi ega ole siis enam puhas ja võltsimata: ta loorib siinseal, viril dab kohati, keeldub kajastamast ajuti. „Väikese Alma“ peeglid on aga puhtad, selged, pehmed.

Kõige muutlikum seevastu on inimese suu: lapseas ei muud, kui pomaselt palistatud avaus, nagu „Väikesel Almalgi“, noorus-tuhinas uhke ja trotslik, küpsemas eas ahtuv, vanas põlves kestvaks naeratuseks või püsivaks kibeduseks kõverduv... Inimese näos avaldab iseloomu kõige tugevamini suu.

Kuid Laipmani „Väikese Alma“ veetlus ei piirdu vaid kujutatu veetlusega. Usume, seda märkab küll iga mees. See sunnib end nii endastmõistetavalt vaatleja silma, saab nii vahetumasti ja täielikult nägelikkuse elamuseks, et pea võimata näib seda sõnadesse sulgeda. Vaadatagu vaid, kuid sobivad teineteisega punane undrukuke ja valge pihik, kuid ühenduse loob näokese ja kogu kuju vahel punane õlapael, tuge leides juuksesalgas, mis alla langeb üle lapse parema õla; kuid kogu see habras ja õrnake kuju seisab vastu jahedat, selget, kergesti rohekat taevasina. Vaadeldagu vaid seda kõike ja lastagu mõjuda neid väheseid värve ning nappe jooni, ning ei või olla, et jäädakse puutumatuks selle pastelli tagasihoidlikust veetlusest.

HaKo.

Vastutav toimetaja Ed. Hubel.

Väljaandja: Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

TRÜKITÖÖDE JA AJAKIRJADE KONTOR TALLINNAS, DUNKRI TÄN. 2

POSTKAST 240

Soovitab Eesti, Saksa, Inglise, Ameerika,
Prantsuse, Vene jne. ajalehti ja aja-
kirju, moodilehti, postkaarte ja
lastekirjandust suures välja-
:: valikus. ::

TÖÖKODA
„AUTOGEN“

Joh. Tatsi,
Kõnetraat 16-77,
Laboratooriumi t. 15
(Suurtüki t. sisse).

Ainuke kauaaegse praktikaga töökoda,
töötab kõikide metallide keetmist (shvei-
simist) autogeenilisel teel. Remonteeritakse
kõiksugu automobiile.

Hinnad võrdlemisi odavad. — Töö headuse eest vastutus.

EESTI OMAVALITSUSTE KINNITUSSELTS

„OMA”

(End. Tartumaa Kinnituse Selts)

Asutatud 1920. a.

Põhikapitaal M. 6.000.000. Tagavarapakitaal M. 8.000.000.

Juhatus — Tartus, Lihaturg nr. 7.

Peaagentuur Tallinnas, Vabaduspuiestee nr. 1, Eesti panga kõrval.

Agendid igas linnas, alevis ja vallas.

Kodanikud! Eestlased! — Teadke, et Eesti rahvuslise iseseisvuse ja hea käekäigu aluspõhjaks on ja jääb* mitte üksikute isikute, vaid terve rahva majandusline tugevus.

Viimase saavutab rahvas ainult vahetpidamata uute varanduste vanadele väärtustele juureloomisega ja nende alalhoidmisega. Varanduste alalhoidmist võimaldab nende kinnitamine hukkumise ja hävinemise vastu.

Varanduste kinnitamine peaks sündima ainult rahvuslistes kinnitusseltsides, kes kokkukogutud summad Eesti rahva huvides paigutaksid ja ettevõttest saadud tulud terve rahva kasuks tarvitaksid, aga mitte seltsides, kes muude rahvuste „orientatsiooni“ sihis töötavad.

Tähtsamaks Eesti rahvusliseks kinnitusettevõtteks on Eestis

EESTI OMAVALITSUSTE KINNITUSSELTS

„OMA”

kus omanikkudeks on Eesti omavalitsused, s. o. rahvas ise ja mille tegevusest saadud tulu omavalitsuste kaudu kogu rahvale läheb.

Sellepärast, kodanikud-eestlased, täitke oma kohust oma rahva vastu ja kinnitage oma varandusi ainult rahva-seltsis, s. o. „OMA’S”

Kinnitusselts „OMA“ toimetab:

- 1) TULEKINNITUSI,
- 2) ELUKINNITUSI.
- 3) RAHEKINNITUSI jne.

Kinnitusseltsi tegevusele kõige täielikuma kindlustuse pakkumise otstarbel on kindlustusselts „OMA“ 7 välisriigis 9 soliidsema edasikinnituse seltsiga soodsad edasikinnituse lepingud sõlminud, mille tõttu tema igasuguses väärtuses varandusi kinnitusele võib võtta.

Tõkkool ja õppekool. Kasvatus-teadusline teos. C. H. Niggol. Hind 50 mk.

Maria Montessori meetodi äraldused. Kasvatuslik süsteem. C. H. Niggol. Hind 60 mk.

Meie jõumajanduse sihtjooned tulevikus. Prof. A. Kink. Hind 40 mk.

Tartu-Pihkva ja Narva veetee. Prof. A. Kink. Hind 40 mk.

Lõhkeained. I osa. D. Buxhoevden. Hind 100 mk.

Parlament. Riigiteadus. H. V. Gerlach. Tõlk. P. Grünfeldt. Hind 35 mk.

Mida võiks igapäevs suguhalgustest teada. Dr. A. Rüttnann. Hind 75 mk.

Kuidas kunstlikult nooreks saada. Loodusloolised uurimused. Prof. Steinach. Hind 30 mk.

Täielik malemängu õpetus. A. Burmeister. Hind 135 mk.

Nahksuka jutud. I indiaanilugu. F. Cooper. Tõlkinud J. Sander. Hind 195 mk.

Prints ja kerjus. Romaan. Mark Twain. Tõlkinud A. Oras. Hind 130 mk.

Väikesed rõõmud ja mured. Muinasjutud. G. Galina. Tõlkinud E. Jõgi. Hind 120 mk.

Frithjof. Norra rahvaeepos. Ümber jutustanud P. Grünfeldt. Hind 75 mk.

Minu kodust. Lasteraamat. J. Lattik. Hind 130 mk.

Lapsepõlve Kungla. Lood ja lallitused lastele. K. E. Sõst. R. Kiviti ilustused. Hind 130 mk.

Kolm muinasjuttu lastele. Z. Topelius. Soome keelest M. Nurmik. Hind 50 m.

Jänes Vemmalsaare juhtumised. Anni Svan. Soome keelest tõlkinud L. Luiga. Hind 80 mk.

Jaunart Jauram. Lasteraamat. K. A. Hindrey. Hind 70 mk.

Jaunart Jaurami jõngermannid. Lasteraamat. K. A. Hindrey. Hind 65 mk.

Jõngermannide jandid. Lasteraamat. K. A. Hindrey. Hind 60 mk.

Vallatused ja riukad. Kuus lõbusat lugu. Piltides kujutanud Wilhelm Busch. Eestistanud Endor Tendor. Hind 160 m.

Kahupea Kaarel. Pildiraamat 3-6-a. lastele. Dr. H. Hoffmann. Eestistanud Endor Tendor. Hind 140 mk.

Omavalgust edasi. Karakteri kasvatusline lugemine. Gizyk, Paul. v. Tõlkinud G. E. Luiga. Teine trükk. Hind 150 mk.

Taeva-Käabus. Muinasjutt-broshüür. J. Oro. Ilustanud Gori. Hind 30 mk.

Saadaval pealadus

T. E. K.-Ü. „Päevalehe“ raamatu- ja kirjutusmaterjalikaupluses

Jaani t. nr. 6. Krediid-Panga majas,
ja kõigis „Päevalehe“ abitalitustes

ning paremates raamatukauplustes.

Piltidega ilustatud nädalakiri

„AGU“

on kaunim, huvitavam ja väärtuslikum ajakiri Eestis

Ajakiri „AGU“ on rahvatülikooliks, mis igauhele kättesaadav ja teadust, kirjandust ning kunsti rahva sekka kannab.

„AGU“, kui kultuuri levitaja, ei peaks üheski kodus ega raamatukogus puuduma!

„AGU“ toob igas numbris rahvalikus keeles kirjatükke kultuuri ja teaduse aladelt.

„AGU“ toob igas numbris lühemaid, hästivalitud huvitavaid jutte ja novelle.

Igas numbris hulk lühemaid huvitavaid teateid uutest leidustest ja sündmustest kõigil kultuuri aladel.

Igas numbris Euroopa nalja- ja pilkelehtedest paremad naljapildid ja karikaatuurid.

Alati väärtuslik ja põnev romaan.

„AOS“ nr. 16 algas Norra kirjaniku Sven Elvestadi haruldaselt põnev sotsiaalne

kriminaalromaan „MONTROSE.“ Uutele tellijatele saadetakse need nrid järele, kus see romaan juba ilmunud. „AOS“ nr. 16 algas ka „Prohvet Maltsvet“.

„AGU“ toob igas numbris hulk pilte kirjatükkide seletamiseks ja päevasündmuste kohta kodu- ning väljamaal.

Igal numbril hinnata kaasas värvi-**trükipilt** kodu- või väljamaa kunstnikkude tähtsamatest maalidest. „AGU“ on esimene Eesti ajakiri, mis värvi-**trükipilte** kaasa annab.

Rohkete piltide ja hea paberi tõttu läks „AGU“ juba läinud aastal nõnda palju maksa, et senine üksiku numbrilise tellimise hind kaugeltki kõiki kulusid ei katnud.

Tänavu aasta algul tõsteti suurel määral postimaksu. Peale selle hakkas „AGU“ tänavu aastal värvi-**trükipilte** kaasa andma, et kunsti rahva seas levitada. Sarnaste piltide hind eraldi müügil on mitukümmend või koguni mitusada marka.

Seda kõike arvesse võttes on väljaandja osahisus sunnitud ajakirja „AO“ tellimise ja üksiku nr. hinda 1. maist s. a. tõstma.

„AO“ tellimise hind 1. maist on:

1 kuu peale	150 marka.
2 „ „	300 „
3 „ „	450 „
6 „ „	800 „
12 „ „	1500 „

Kuulutuste hind:

1 lehekülj	3500 marka.
1/2 „	1750 „
1/4 „	875 „
1/16 „	220 „

Üksiku numbrilise hind 40 marka.

Tellimisi võtab vastu „Päevalehe“ kontor, Tallinn, Pikk tän. 2. Peale selle võib „AGU“ tellida raamatukaupluste ja kõigi vabariigi postkontorite kaudu.

Kirjade aadress: Tallinn, „AGU“.

Tallinna Eesti Kirjastus-ühisus.